

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Simona Kluková

Domácí násilí a jeho prevence

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 3.5.2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 111968 znaků včetně mezer.

V Praze dne 3.5.2023

[Vlastnoruční podpis]

diplomant/diplomantka

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Bc. Vladimíru Pelcovi, Ph.D. za jeho ochotu, laskavou pomoc, odborné rady a za cenné připomínky, které mi při psaní diplomové práce poskytl.

Dále bych vyjádřila své hluboké a upřímné poděkování své rodině, hlavně svému otci, synovi a partnerovi za jejich podporu a nekonečnou trpělivost při veškerém mém dosavadním snažení v životě.

Obsah

Úvod	1
1 Domácí násilí z historického hlediska	2
1.1 Základní pojmy	3
1.2 Znaky domácího násilí	4
1.3 Formy domácího násilí	5
1.4 Mýty o domácím násilí	7
2 Subjekty	9
2.1 Pachatel	9
2.2 Oběť	10
2.3 Násilí na ženách	14
2.4 Násilí na mužích	16
2.5 Násilí na dětech	17
2.6 Násilí na seniorech	18
3 Vývoj právní úpravy v oblasti ochrany před domácím násilím	19
4 Soukromoprávní ochrana před domácím násilím	21
4.1 Ochrana před domácím násilím v občanském právu	22
5 Správněprávní ochrana	28
6 Trestněprávní ochrana	34
6.1 Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí	34
6.2 Trestný čin týrání svěřené osoby	36
6.3 Souběh	36
6.4 Institut souhlas poškozeného	37
6.5 Institut předběžné opatření	37
7 Pomoc obětem domácího násilí	39
8 Domácí násilí v čase koronaviru	42
9 Prevence	43
Závěr	44
Seznam použitých zkratk	46
Seznam použitých zdrojů	47
Seznam příloh	49

Příloha č. 1	49
Příloha č. 2	50
Příloha č. 3	50
Příloha č. 4	51
Abstrakt	53
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce	53
Summary	54
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	54

Úvod

Domácí násilí je velmi specifický fenomén, kvůli tomu, jak vzniká, jakým způsobem funguje, jaké má dopady na oběť. Netýká se jenom lidí určité vrstvy, určitého vzdělání, věku, sexuality nebo vyznání. Jde o celospolečenský problém. Domácí násilí má jiná specifika než násilí na cizích lidech, odehrává se totiž v soukromí rodiny mezi citově blízkými osobami. Výrazným indikátorem domácího násilí je asymetrie vztahu, moc a kontrola, které se násilník nechce vzdát, a jednoznačně určuje pravidla. Dynamika vztahu je jedním z hlavních důvodů, proč bývá oběť ochromena a není schopna odejít, má své pravidla a fáze. Jde o nezdravou podobu partnerského soužití, kdy oběť ztrácí lidskou důstojnost, zdraví, svobodu, a nakonec může jít i o život.

Nedostatky, které brání efektivnímu zamezení tohoto patologického jevu, nestojí a nepadají jen na právním řádu. Použití násilí není „normální“ a lze zastavit. Pachatel má vždy možnost ovlivňovat své chování a jen on rozhoduje, jestli se bude chovat násilně či nikoliv. Zodpovědnost stojí také na společnosti, která se nebude k domácímu násilí stavět lhostejně a včas poskytne pomoc. Projevovat lítost, když dojde k nejhoršímu, už nepomůže nikomu. Oběť si právě pro specifickou tohoto jevu často nedokáže pomoci sama.

Jako téma mé diplomové práce jsem si zvolila domácí násilí, protože se jedná o problematiku, která se ve společnosti nevyskytuje ojediněle. Známe jsou zejména fyzické a psychické formy, ale v případě ekonomického nebo sociálního násilí oběť častokrát ani netuší, že je obětí násilí.

Práce bude zaměřena na obeznámení čitatele s aspekty domácího násilí, vymezení pojmu, který není definován v soukromé ani veřejné právní úpravě, jeho typickými znaky, formy a mýty, které jsou zakořeněny v společnosti a vedou k bagatelizaci a stigmatizaci oběti. Dále na právní prostředky ochrany proti domácímu násilí, v oblasti práva občanského, správního a trestního.

1 Domácí násilí z historického hlediska

Problematika domácího násilí byla dlouhou dobu vnímaná jako tabu, která se netýká „spořádaných rodin“, ale jen sociálně nejslabších vrstev, minoritních skupin, rodin, kde vládne alkohol apod. Vládlo přesvědčení, že žena je podřízená muži, ten má právo ji usměřňovat a konflikty mezi manželi byly vnímány jako ryze soukromá věc. Tento negativní jev se dostává do pozornosti veřejnosti od 70. let minulého století pomoci feministických hnutí, a zvláště krutých případů týraných žen v USA, které vedly ke změně vnímání domácího násilí jako společenského problému, následně ke změně legislativy a k rozvoji azylových domů pro týrané ženy. Za první specialistku domácího násilí je veřejností považována americká psycholožka Lenore E. Walker, která pozvedla problematiku domácího násilí na odbornou úroveň, je autorkou koncepce syndromu „týrané ženy“, ve své činnosti se specializovala na dynamiku násilí a jeho oběti.¹

V České republice se problematika domácího násilí dostává do povědomí širší veřejnosti až po roce 1989, kdy toto téma otevírají neziskové organizace.² Situace se však dlouho neměnila, co vyplývá i ze zprávy Výboru OSN pro lidské práva, která poukazovala v roce 2001 na nedostatečnou ochranu obětí domácího násilí v České republice.³ Významně se však začala měnit a vnímat jako zásadní společenský problém až s postupem nového milénia, 11.9. 2001 byla zřízená linka Dona pro oběti domácího násilí, v roce 2004 zavedená nová skutková podstata „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“ a druhým milníkem bylo přijetí zákona č. 135/2006 Sb., který změnil problematiku přístupu zajišťování ochrany před domácím násilím.

¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 110.

² VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4, s. 9.

³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2, s. 4.

1.1 Základní pojmy

Při definování tohoto pojmu nenalzááme terminologickou jednotnost, jelikož se jedná o komplexní problematiku řešenou v právu, psychologii, v kriminologii a viktinologii.⁴

Obecný pojem násilí definuje Lovaš jako „*záměrné ubližování, které je vykonávané s úmyslem vážně poškodit oběť.*“⁵ Domácí násilí lze v obecné rovině definovat jako závažný, sociálně-patologický jev sui generis, který je mnohdy bagatelizován, tolerován, neboť se děje v soukromí „za zavřenými dveřmi“, a přitom představuje jeden z nejnebezpečnějších typů agrese. Je mnohdy nepředvídatelné, nekontrolovatelné, a hlavně nepochopitelné.⁶

Na mezinárodní úrovni vymezuje tento pojem Rada Evropy v širším slova smyslu jako „*násilné chování v rodině zahrnující jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.*“ A v užším slova smyslu pak jako „*intimní (partnerské) násilí, kterým je jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.*“⁷

Dle definice Istanbulské úmluvy jsou za domácí násilí považovány „*veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, k němuž dochází v rodině nebo domácnosti, anebo mezi bývalými či stávajícími manželi, partnery či osobami blízkými, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí.*“⁸

Světové zdravotnické organizace definuje intimní partnerské násilí jako „*chování intimního partnera či bývalého partnera, které způsobuje fyzické, sexuální nebo psychické zranění, včetně fyzické agrese, sexuálního nátlaku, psychického týrání a kontroly chování.*“⁹

I když se nejedná o legální definici českého právního řádu, určité vymezení nalezneme v důvodové zprávě k návrhu zákona na ochranu před domácím násilím (zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím), ta domácí násilí

⁴ ŠTEINBACH, Miroslav. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-193-6, s. 88.

⁵ LOVAŠ, Ladislav. *Agresia a násilie*. Bratislava: Ikar, 2010, s. 13.

⁶ K RÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. a KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, s.5.

⁷ <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>

⁸ <https://rm.coe.int/1680462471>

⁹ <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>

definuje jako „*opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku, kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě.*“¹⁰

Dle expertní skupiny Aliance proti domácímu násilí bývá zpravidla za domácí násilí považováno *fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah. Aby bylo možno určité jednání považovat za domácí násilí, musí zároveň naplňovat tyto znaky: opakování a dlouhodobost, eskalace, rozdělení rolí, neveřejnost.*¹¹

1.2 Znaky domácího násilí

Jelikož se v definicích jednotliví autoři rozcházejí, řada odborníků domácí násilí vymezuje pomocí definičních znaků a forem násilí, mezi které i judikatura zařazuje 4 základní znaky.

Emocionální vztah, jasné a neměnné rozdělení rolí

Vztah založený na intimní a emocionální provázanosti osob, který vykazuje poruchu vztahové dynamiky, kdy je vztah jasně asymetrický. Jedna osoba je oběť a druhá násilník, a tyto role se nestřídají.

Neveřejnost

Násilná a ohrožená osoba spolu žijí v jedné domácnosti a násilí se odehrává za „zavřenými dveřmi“, tedy je spojeno s nedostatkem svědků a důkazů, a proto je jedním ze zásadních problémů, které brání jeho odhalení.¹²

Opakování a dlouhodobost násilí

Násilí se opakuje obvykle po dlouhou dobu, tento cyklus násilí proběhne minimálně dvakrát. Oběť ztrácí schopnost včas zastavit útoky a efektivně domácí násilí řešit, mění se povaha vztahu mezi osobou násilnou a ohroženou. Domácí násilí je proces, který má svůj průběh s

¹⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb.

¹¹ <https://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2, s. 110.

charakteristickými střídajícími fázemi, kdy fáze násilí po čase vystřídá fáze klidu, označována i jako fáze „lábánek“. Násilník slibuje, že se to už víckrát nestane. Oběť tomu chce v prvopočátku věřit a dát násilníkovi šanci. Avšak po určité době se opět vrací fáze násilí. Dynamické střídání je pravděpodobně jeden z hlavních důvodů, pro který oběť není schopná od agresora utéct.¹³

Původně byla mezi znaky domácího násilí řazena eskalace, tzn. ze násilí se stupňuje, přechází od lehčího fyzického k těžšímu, od psychického k fyzickému. V průběhu času ale bylo zjištěno, že k eskalaci ve všech případech nedochází, proto je dnes označována jako znak podpurný.¹⁴

Domácím násilím není hádka, argumentační konflikty, ojedinělé roztržky, které mohou sklouznout do násilné podoby, tzv. italská domácnost nebo konflikty typu „válka Roseových“. Zda absentuje znak mocenské asymetrie, tj. oba účastníci jsou v rovném postavení, tedy pachateli i oběťmi, jejich role střídají.¹⁵

1.3 Formy domácího násilí

Domácí násilí je vědomá činnost, která může mít mnoho podob, je pokládána „za nejrozšířenější formu násilí vůbec, nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou.“¹⁶ Začíná útoky proti lidské důstojnosti, zpravidla přechází k útokům proti zdraví a může skončit až v útoky proti lidskému životu. Násilnou osobou se může stát každý, žena, muž, rodič i dítě. Faktem je, že společným cílem všech forem je získání kontroly a udržení si moci nad obětí.¹⁷ Různá intenzita násilí se stává součástí běžného života.

Nejviditelnější formou je fyzické násilí, které tak lze snadněji odhalit. Tímto způsobem reaguje buď při ztrátě kontroly nad situací nebo nad partnerkou nebo kdy se cítí, že mu je

¹³ ŠEVČÍK D., ŠPATENKOVÁ N. a kol. Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011, s. 38.

¹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3, s. 6.

¹⁵ ČÍRTOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2, s. 109.

¹⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2, s.7.

¹⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2, s. 47.

křivděno. Agresor způsobuje své oběti fyzické bolesti v různých formách jako je „bití, facky, kopance, škrcení, rány pěstí či jiné fyzické útoky, ohrožování zbraní apod“¹⁸ a zároveň je formou, která je nejčastěji kombinována s ostatními formami násilí.¹⁹

Obtížně odhalitelné je psychické násilí, není vidět a těžko se dokazuje. Ze strany agresora probíhá postupná destrukce oběti jejího sebevnímání, snižování sebevědomí, vyhrožování. Zpravidla je cíleno na nejcitlivější místa v psychice oběti osobou, se kterou má vytvořený úzký citový nebo závislý vztah. Padají „nadávky, obviňování, ponižování, zesměšňování ve společnosti, vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování, odepírání spánku, či potavy, vydírání sebevraždou, rozbíjení či ničení věcí, vyhrožování únosem dětí apod“²⁰ Výzkumy Naomi I. Eisenbergerové potvrzují, že dopady psychického násilí na oběť působí stejně jako tělesná zranění, může se projevovat tělesným chřadnutím, vypadáváním vlasů, bolestí žaludku, poklesem imunity.²¹ Zvyšuje se riziko výskytu psychiatrických a psychosomatických onemocnění.

Sociální násilí existuje v podobě extrémní kontroly, omezování kontaktů s ostatními, postupná izolace, pronásledování, určování přesného harmonogramu, kde se osoba nachází s vymezením času, zákaz chůze do práce, zákaz telefonování. Izolaci si agresor zajišťuje partnerčinu závislost na sobě.

Ekonomické násilí v sobě zahrnuje odebírání peněz, přidělování nízké sumy peněz a jiné zamezování disponování s finančními prostředky. Směřuje k tomu, aby byla partnerka ekonomicky závislá, bez finančních prostředků se cítí bezmocná, o to víc se bojí násilníka opustit.

Sexuální násilí zahrnuje všechny sexuální činy vynucované na oběti, znásilnění, nucení k sexu nebo k sexuálním praktikám, může k tomu docházet i za pomoci vydírání, vyhrožování nebo použitím fyzické síly. Čírtková popisuje emocionálně kognitivní reflexi oběti při sexuálním násilí. „*Oběť tápe v situaci, protože si je jistá, že pohlavní styk nechtěla, na druhé straně neví, jestli se jednalo o znásilnění.*“²² Prokázání nedobrovolnosti k sexu mezi manželi nebo partneri je obzvlášť obtížné.

¹⁸ <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>

¹⁹ KONRÁD, Zdeněk, BANGO, Dezider. Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. s. 17

²⁰ <https://www.rosacentrum.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>

²¹ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam

²² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 54.

1.4 Mýty o domácím násilí

Jsou zakořeněny v podvědomí společnosti. Mylným domněnkám podléhají nejen laici, profesionálové, ale ovlivňují samotné oběti a jejich blízké okolí. Tyto postoje vedou k bagatelizaci, popírání nebo stigmatizaci oběti.²³ Výrazní osvětu, která je vedena v posledních deseti letech vnímám jako zásadní krok k odbourávání mýtů ve společnosti. Z výzkumu a praxe je poznatelné, že nastává patrné zlepšení povědomí i přístupu policie, a to i z důvodu povinného školení v této oblasti, na rozdíl od soudců, kteří mají jenom obecní povinnost vzdělávání, ne však povinně v této oblasti. Ze zkušenosti obětí a jejich zástupců vyplývá škodlivé přenášení mýtů do soudních síní a dochází tak k sekundární viktimizaci oběti.²⁴ Stále se setkáváme s následujícími mýty:

Domácí násilí se vyskytuje jen v sociálně slabých, nevzdělaných a problémových rodinách.

Na základě odborných výzkumů a klinické praxe víme, že domácí násilí je nezávislé na společenském postavení, příjmech, vzdělání, vyznání. V rodinách na dobré ekonomické úrovni a s vyšším vzděláním je rafinovanější a méně viditelné, protože její členové jsou lépe schopni na veřejnosti zachovávat obraz o harmonické rodině. „Čím vyšší sociální a materiální status rodiny, čím vyšší vzdělání obou partnerů, tím bývají sofistikovanější formy týraní a rafinovanější postupy, které neupoutávají pozornost.“²⁵

Partnerské násilí je věc soukromá

„Život v jedné domácnosti je životem kontaktním s vysokou úrovní vzájemné závislosti, ve které se utváří separování domácího prostředí od vnějšího. Tím se vytvořil důsledek práva rodiny na soukromí, která se respektuje natolik, že se pokládá v některých krajinách za důležitější jako ochrana před násilím.“²⁶

Pachatel se dopouští domácího násilí důsledkem konzumace alkoholu.

²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s.12

²³ <https://denikn.cz/185664/jako-nanos-bahna-jako-jed-anatomie-domaciho-nasili-aneb-proc-od-nej-neodesla/>

²⁵ <https://denikn.cz/185664/jako-nanos-bahna-jako-jed-anatomie-domaciho-nasili-aneb-proc-od-nej-neodesla/>

²⁶ LOVAŠ, Ladislav. *Agresia a násilie*. Bratislava: Ikar, 2010s.107/

Mnoho agresorů se dopouští násilí ve střízlivém stavu, řada z nich jsou abstinenti. Alkoholismus je svébytný fenomén, kdy agresor může ztratit zábrany, ale nelze bez dalšího říct, že je příčinou domácího násilí.

K domácímu násilí dochází proto, že oběť provokuje.

Mýtus, který Čírtková označuje za nejčastější. Tuto konstrukci používají agresori na svou obhajobu. Oběť se časem naučí předvídat různé situace, aby mohla eliminovat násilí, podstatou je, že k vyprovokování stačí pouhá nepodstatná věc až absurdnost. Celá situace se děje na vůli oběti nezávisle.²⁷

Kdyby chtěla, mohla ho již dávno opustit.

Tento mýtus patří k stále živým. Musíme si uvědomit, že jde o asymetrický vztah, který je založen na manipulaci a kontrole, proto odříznout emocionální vazby je obtížné. Přidružuje se ekonomická závislost, děti, strach, majetkové a rodinné vazby, agresor cíleně ubližuje své oběti, zastrašuje, zesměšňuje, dlouhodobě cílí na její sebevědomí až tomu oběť sama uvěří.

Vždyť si ho vybrala, neměla si ho brát.

Tady zaznívá podtón, že domácí násilí je soukromá věc. Naštěstí tento zastaralý názor byl už překonán, a domácí násilí je dnes vnímáno jako závažný společenský problém. Výsledky reprezentativního sociologického výzkumu z let 1999 – 2001 dokazují, že 71 % české populace považuje domácí násilí za závažný jev, o kterém nelze mlčet.²⁸ Řada mezinárodně platných dokumentů označila domácí násilí za závažný problém ohrožující lidskou důstojnost, zdraví a život.²⁹

Domácí násilí je násilí mužů na ženách v rodinách, vnímáno jako ženskoprávní agenda.

²⁷ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ D. a TOUFAROVÁ M. Partnerské násilí. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4, s. 19.

²⁸ Reprezentativní sociologický výzkum, který uskutečnil STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a. s. v květnu 2001 [online]. 2001 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2001-stem>

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 13.

Faktem zůstává, že statistiky neměnně vykazují výrazně nižší počet oznamování domácího násilí na mužích jako na ženách.³⁰

2 Subjekty

Čírtková podotýká, že neexistuje typická oběť, ani typický pachatel.³¹

2.1 Pachatel

Příčinami domácího násilí jsou různé individuální faktory jako osobnost pachatele, jeho povahové rysy, sociálně-psychologické faktory. Řada pachatelů byla týraná v dětství, řada má kontroverzní představy o partnerských vztazích. Současné teorie pohlízejí na domácí násilí jako na jev složitý a komplexně podmíněný.³² Za posledních 40 let se podařilo odborníkům nashromáždit řadu znalostí a vypracovat různé typologie o pachatelích domácího násilí. Čírtková dodává, že „*skuteční tyrani vykazují různorodé povahové anomálie od egocentrismu, absence pocitů viny, narcistních sklonů nebo uspokojení z ponižování druhých.*“³³

V odborné literatuře jsou uváděné různé teorie, které se snaží vymezit typologii osobnosti pachatele.³⁴

Holzworth-Munroe a Stuart vytvořili typologii, která popisuje tři typy násilníků:

Agresor pouze v rodině, kam řadí asi polovinu všech pachatelů partnerského násilí. Tito pachatelé projevují své násilí pouze ke své partnerce, jsou liberální vůči genderovým rolím. Pravděpodobná lehká psychopatie nebo porucha osobnosti.

Dysforický/hraniční typ je nejvíce emočně labilní. Agresi zaměřuje proti své rodině, vyznává konzervativní postoje k rozdělení genderových rolí. Charakteristická hraniční až schizoidní osobnost.

Obečně agresivní/antisociální typ amorální, neempatický, agresivní i navenek. Diagnostikovaná antisociální porucha osobnosti.³⁵

Typologie psychologů z Washingtonské univerzity Jacobsona a Gottmana rozlišuje 2 typy osobnostně narušených domácích tyranů.

³⁰ <https://www.domacinasili.cz/rubrika/statistiky/>

³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 115

³² Čírtková, L.: *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2009, s. 237 a násl.

³³ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 116-119.

³⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3.

Kobra – chladný, neempatický, bez výčitek svědomí. Sadistický typ, který je schopen se po incidentu tvářit jako by se nic nestalo. Je verbálně agresivní i mimo rodinu, samotář, nezávislý na partnerce, považovaný za nenapravitelného pachatele.

Pit Bull – cholerický typ, který neovládá své emoce spojené s fyzickým násilím. Citově lpí na partnerce, proto má strach z opuštění, svou agresi ventiluje uvnitř rodiny. Někteří mají dvojitou tvář a na veřejnosti vystupují přátelsky.³⁶

L. W. Sherman rozlišuje typologii násilníků podle jejich sociálního ukotvení.

Sociálně problémoví, násilní bez ohledu na veřejné nebo soukromé prostředí. Muži „dvojitou tvář“ tradičně inteligentní muži, kteří jsou schopni zabezpečit svoji rodinu, ve společnosti představují úspěšný obraz sebe samého, svoji nespokojenost nebo frustraci řeší násilím, ze kterého pan viní svoji oběť. Self image demonstrátor, který demonstruje svoji nadřaděnost fyzickou silou, aby imponoval partnerce. Self image defender, který projevuje násilí při ranění svého ega. Reputation defender si násilně vynucuje hodnoty, na kterých mu záleží.

2.2 Oběť

Také obětí domácího násilí se může stát kdokoliv bez rozdílu na pohlaví, věk, nebo sexuální orientaci.³⁷ Žádný konzistentní profil oběti neexistuje. Společným faktorem všech skupin je současný nebo minuly blízký citový vztah k agresorovi a společné bydlení. Další z bariér, která omezuje oběť vymanit se z násilného vztahu je loajalita a dynamika násilí. Agresorovi přináší tento vztah uspokojení, a proto podniká vše, aby ho udržel. Oběti chybí síla se ho vzdát, agresorovi zájem. Jakákoliv forma domácího násilí je nástrojem k prosazení mocenské pozice.³⁸ Společnost reaguje na oběti různě, často padá otázka, proč si to vlastně nechala líbit. Jenže takto přenášíme vinu za domácí násilí na oběť.

Vědní odbor, jehož předmětem a ústřední veličinou je oběť trestného činu, se nazývá viktimologie. Čírtková definuje viktimizaci jako „odborný termín pro studium a analýzu trestných činů z perspektivy oběti, zjednodušeně řečeno, studium viktimizace zachycuje pohled na trestný čin očima oběti.“³⁹ Rozlišuje viktimizaci primární, kdy je oběti způsobena fyzická, psychická, emocionální či finanční újma, označovaná jako tzv. primární rány, viktimizaci

³⁶ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam

³⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3, s.9.

³⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2., přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3, s.66.

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 34.

sekundární, která je oběti způsobená necitlivou a neobornou negativní reakcí formálních institucí při kontaktu s obětí. Tento proces přináší tzv. sekundární rány, které jsou rozhodující pro integritu osobnosti a psychickou pohodu. Oběť trpí pocitem nespravedlnosti. Trápí ji pocit provizoria, ve kterém se ocitá s dítětem v průběhu řešení komplikované životní situace, a viktimizaci terciální, jestliže se oběť nemůže vyrovnat s traumatickým zážitkem.⁴⁰

Proč je násilí, kdy je oběť napadená neznámým pachatelem od oběti domácího násilí natolik odlišné, je v prožitku. Zatímco v prvním případě oběť pocituje frustraci z toho, že se ocitla ve špatnou dobu, na špatném místě, tedy je svět nepředvídatelným místem, kde se může stát cokoliv a kdykoliv. Naproti tomu oběti domácího násilí působí traumata citově blízká osoba, kterou má „denodenně na očích.“ Je třeba prolomit klišé a uvědomit si, že oběť nesetrvává v násilném vztahu z pohodlnosti nebo neschopnosti se sama o sebe nebo děti, postarat. Jedním z důvodů, proč oběť setrvává je strach, který ji ochromuje a obvykle ji brání odejít. Dále hrají role emoce jako pocity studu, ponížení a ztráty lidské důstojnosti. V literatuře Herman definuje syndrom připoutání vyznačující se neschopností opustit vztah, loajalitou, a neschopností vyhledat pomoc.⁴¹

Oběti domácího násilí jsou mnohonásobnými oběťmi, vzhledem opakovanému fyzickému, psychickému, sexuálnímu násilí, jeho početnosti, dlouhodobosti, emocionální závislosti dochází nečíslně k rozvoji tzv. syndromu týrané osoby.

Tzv. partnerský terorismus objasnila Walker pomocí analýzy dynamiky domácího násilí, který je výsledkem jejího rozsáhlého zkoumání a dospěla tak k teorii „kruhu či cyklu násilí“. Čírtková popisuje tři cyklické fáze, kterými probíhá soužití. Střídají se fáze klidu s postupujícím narůstáním napětí, fáze násilného incidentu, fáze „tzv. líbánky“, které spočívají v usmiřování, omlouvání se anebo vymlouvání.⁴² Peichl pomocí této dynamiky domácího násilí vysvětluje vznik destruktivních vztahů s patologickou vazbou mezi partnery a přirovnává ji k manipulaci typu „cukr a bič“. Vysvětluje, že toxický účinek na psychiku způsobuje to, že násilí činí blízká osoba, ke které oběť vážou emocionální vazby.

V průběhu soužití s tyranem podle L. E. Walker prochází týraná osoba čtyřmi stadii:

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3, s. 111.

⁴¹ Trauma a uzdravenie, Aspekt, Pro Familie, Bratislava, 2001, s. 118.

⁴² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 18.

stadium popírání – z důvodu emocionální vazby na agresora násilí bagatelizuje, věří jeho falešným slovům, že „se to už nikdy nestane“

stadium viny – mentálně akceptuje argumenty o své vině

stadium procitnutí – uvědomuje si problém, ale zůstává s agresorem z důvodu strachu, loajality, udržení rodiny

stadium odpovědnosti – týraná osoba ví, že situace se nezpelší, chce odejít a hledá pomoc⁴³

Domácí násilí je závažná socio-patologický jev, který nelze bagatelizovat. Přináší sebou dlouhodobé, mnohdy až trvalé nežádoucí následky.

Naučená bezmoc

Jde o psychický stav oběti, která věří nebo je přesvědčena, že žádná její reakce nevede ke zlepšení situace a stává se pasivní.⁴⁴ Je výsledkem prožitých zážitků, nutnou podmínkou je opakovaná viktimizace, nikoliv intenzita použitého násilí. Nepředvídatelné a nekontrolovatelné projevy ze strany agresora postupně u oběti vyvolávají ztrátu motivace hledat řešení situace označovány jako motivační deficity. Dále ztrácí důvěru ve své vlastní schopnosti a vlastní hodnotu, a to z důvodu dlouhodobého psychického násilí, které má příčiny v ztrátě sebevědomí, označovány jako kognitivní deficity a třetím znakem je emocionální či afektivní deficity v podobě emoční nestability, úzkosti. Ocítá se ve stavu bezmoci a beznaděje.⁴⁵

U přímé i nepřímé oběti dlouhodobého domácího násilí se může projevit **posttraumatická stresová porucha**.

Vonkova, Spousová jmenují symptomy této poruchy pro zjišťování hloubky dopadu domácího násilí:

- neodbytné pocity opakovaného prožívání traumatické události, noční můry
- únikové strategie, kdy se oběť vyhýbá všemu, co by mohlo vyvolat traumatické vzpomínky

⁴³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 18-21

⁴⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2, s. 44

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 37-41

- organismus oběti není schopen se uvolnit, snadno se poleká, je citově a tělesně připraven na další trauma⁴⁶

Stockholmský syndrom oběť si k násilníkovi vytvoří emocionální vazbu a identifikuje se s jeho jednáním, snaží se mu zavděčit, podřizuje se mu, pomáhá mu, podvědomě si získává jeho shovívavost, aby se ochránila. Uvádějí se čtyři podmínky:

Oběť je izolovaná, v ohrožení života a je v přesvědčení, že z dané situace není úniku, ke svému násilníkovi pociťuje přechodnou náklonnost.

Dynamika násilných vztahů

„Uvádí se, že násilný partnerský vztah je nejzávažnějším manželským stresorem.“ Chronické násilí ve vztahu obsazuje na mezinárodní šestistupňové škále pátý stupeň.⁴⁷

Výsledky zjištění stojí na různorodých faktorech jako např. tradiční hodnoty jako např. neakceptovatelnost rozvodu, kulturní kontext, osobní očekávání, závaznost manželského slibu věrnosti, propad sebevědomí,⁴⁸

Margaret Kearney (2001) identifikovala šest racionalizací, které ženy požívají pro setrvání v násilném vztahu

- Role spasitelky, která má potřebu starat se o tyrana
- Pocit závaznosti vůči vyšším hodnotám, jako jsou tradice, víra atp.,
- Bagatelizace domácího týrání
- Popírání vlastní role jako oběti
- Neschopnost vidět reálné, praktické možnosti řešení
- Neschopnost připustit rozchod jako řešení, emocionální vázanost na tyrana
- Přetrvávající emocionální pouto

Dále se Kearney (2001) soustředila na vývoj vztahu v konečné fázi, kdy týrané osoby dospějí k závěru, že už ve vztahu nechtějí být. Společným znakem u obětí byl trpělivý postoj oběti.

⁴⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2.*, přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3, s. 65

⁴⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2.*, přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3, s. 65.

⁴⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2.*, přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3, 69

Podle ní obsahuje mentalizace oběti čtyři fáze: První fázi nese označení: „to je to, co jsem chtěla.“ V zájmu svých ideálních představ obět' popírá první projevy kontroly a násilí. Na první projevy reagovaly ústupem, které pak vedly emocionální, sociální a ekonomické závislosti. Druhou fází nazývá „čím více se snažím, tím horší jsem“. Týráním se stává pro ženu běžným programem, strategie sebeobětování nefunguje, neeliminuje totiž násilné chování, to je nepředvídatelné. Obět' ztrácí sebedůvěru, mnohdy potlačují závažnost jednotlivých incidentů a nebezpečnost soužití. Ve vztahu zůstává v důsledku ztráty sebedůvěry a redefinování lásky.

Další strategie je označována jako „monitorování“. Podle Langforda (1996) některé ženy rozpoznávají tzv. varovné signály před incidentem a proto eliminují startéry agrese, může se přidružit další strategie „skrývání“ domácího násilí před dětmi, rodinou, blízkým okolím.

Třetí fáze označována „mám toho dost.“ Obět' redefinuje prožívaný vztah, uvědomuje si své potřeby a hodnotu, nastává bod zlomu, tzv. „výstupní brány“, které mohou spočívat v podobě kumulace incidentů, excesivní násilný incident, intervence zvenčí, intenzivnější kontrola, ohrožení dětí, různé zákazy. V tomto okamžiku se snaží obět' vyhledat pomoc. Čtvrtá fáze je označena „opět jsem se našla.“ Tato fáze odpoutání vyžaduje pevnou strategii pro další bezpečné kroky.⁴⁹

Výzkumy expertek Helfferich a Kavemann (2004) zaměřené na fázi/období, kdy jsou vykázáni násilní partneři, kupírují Walkerovej kruh domácího násilí.

„Domácí násilí představuje násilí, jež se děje mezi osobami sdílejícími společnou domácnost, a to bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou spojeni příbuzenskými vztahy.“⁵⁰ Už dávno není vnímáno jako patologický jev v partnerských vztazích s genderovým původem, ohrožuje i další skupiny obyvatel jakými jsou muži, děti, senioři či zdravotně a mentálně postižení občané. Může se jednat o násilí partnerské, generační nebo transgenerační.

2.3 Násilí na ženách

Dovolím si citovat generálního tajemníka OSN Antónia Guterrese (2022) „*Násilí na ženách a dívkách je nemocí celého světa. Je morální potupou, hanbou všech společností a*

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 69-75

⁵⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. S. 25. ISBN 978-80-7367-690-2.

vážnou překážkou inkluzivního, spravedlivého a udržitelného rozvoje. Násilí na ženách a dívkách je ve své podstatě projevem hlubokého nedostatku úcty a selhání mužů uznat přirozenou rovnost a důstojnost žen.“

Dostupnost údajů o násilí páchaném na ženách a dívkách se zlepšuje. Většina empirických studií se shoduje na tom, že nejčastějším terčem domácího násilí jsou právě ženy.

Statistické údaje, které vykazuje informační centrum OSN v Praze uvádí⁵¹

- *Celosvětově 35 % žen zažilo fyzické nebo sexuální násilí za strany partnera nebo jiného muže.*
- *Každý den je na světě rukou člena rodiny zavražděno 137 žen. Z celkem 87 tisíc žen, které byly v roce 2017 na světě cíleně zabity, zemřela víc než polovina rukou partnera nebo člena rodiny. Víc než 30 tisíc z nich bylo zabito současným nebo bývalým partnerem.*
- *Pomoc vyhledá méně než 40 % obětí násilí.*
- *Každý den je na světě rukou člena rodiny zavražděno 137 žen. Z celkem 87 tisíc žen, které byly v roce 2017 na světě cíleně zabity, zemřela víc než polovina rukou partnera nebo člena rodiny. Víc než 30 tisíc z nich bylo zabito současným nebo bývalým partnerem.*
- *Pomoc vyhledá méně než 40 % obětí násilí.*
- *155 států přijalo legislativu o domácím násilí, 140 států má zákony týkající se sexuálního obtěžování na pracovišti. Přijatá legislativa ale neznamená, že je naplňována.*
- *Ženy a dívky tvoří 72 % obětí obchodování s lidmi. S většinou z nich je obchodováno za účelem sexuálního zneužívání.*
- *Pětina žen ve věku 20 až 24 se provdala před dosažením 18 let. Nejvyšší podíl sňatků dětí připadá na subsaharskou Afriku (2019).*
- *Mrzačení ženských pohlavních orgánů se praktikuje v 31 státech. Polovina z nich leží v západní Africe. Obětí tohoto ponižujícího zacházení, které je poznamenává na celý život, se stalo nejméně 200 milionů žijících žen ve věku 15 až 49 let.*
- *15 milionů dospívajících dívek (15 až 19 let) zažilo nucený sex.*

⁵¹ <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>

- 10 % žen v EU zažilo od svých 15 let sexuální obtěžování v kyberprostoru.
- 40 až 60 % žen v severní Africe a na Blízkém východě zažilo sexuální obtěžování na ulici.
- 82 % žen zvolených do národních parlamentů uvádí, že zažilo nějakou formu psychického obtěžování a nátlaku během výkonu mandátu, včetně nemístných narážek nebo sexistických a ponižujících urážek. Nejčastější formou jsou útoky na sociálních sítích. 44 % těchto žen uvádí, že obdržely výhružky smrtí, znásilnění nebo únosu⁵²

2.4 Násilí na mužích

Neplatí jednostranné klišé, že ženy jsou oběťmi a muži pachateli domácího násilí. Tradiční ideologická schémata o archetypu mužské identity představuje muže jako silného jedince, a ne bezmocnou a slabou oběť, proto se identita muže a oběti vzájemně vylučují. Muži jsou tak v případech domácího násilí vězněni ve vlastních pocitech studu, je pro ně více ponižující a traumatizující přiznat veřejně, ve svém soukromém, profesním i společenském životem, roli oběti. Problémem je reakce společnosti, která zakládá sekundární viktimizaci. V praxi se mluví o fenoménu „dvojích zavřených dveří.“ První dveře představují překážky společné všem obětem domácího násilí, druhé dveře představují obavy ze zveřejnění jejich situace v roli muže.

Dalším faktem, který se opírá o vědecké výzkumy je, že řada mužů není schopna rozpoznat, jestli jsou oběťmi domácího násilí. Žijí v představách, že je to „normální“, proto pomoc nevyhledávají. Toto násilí je odlišné zejména ve formě, převaha mužské síly je přebita silným potenciálem manipulace ze strany své partnerky. V ukončení partnerství jim brání obdobné důvody jako u žen. Jedná se o udržení určitého životního standardu, přetržení každodenního kontaktu s dětmi, hledání si nového bydlení, ekonomické zajištění, nedostatek důvěryhodnosti při rozvodovém řízení, ztráta prestiže, nutnost placení výživného apod.⁵³

Bohner (1993), Bansombe (1996) provedly studie tzv. mentálního anulování, ze kterých vyplývá, že muži si vytvářejí snadněji domněnky a tím inklinují častěji k očerňování oběti než

⁵² <https://osn.cz/kazda-treti-zena-nebo-divka-na-svete-zazije-nasili-oranzova-kampan-osn-chce-tuto-pandemii-zastavit/>

⁵³ BURIÁNEK, Jiří, Simona PIKÁLKOVÁ a Zuzana PODANÁ. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2, s. 16

ženy. Aplikujeme-li tento závěr, je pro ně situace domácího násilí těžší kvůli závěrům mínění společnosti.⁵⁴

Do odborné literatury na konci 70. let 20. stol. vstoupila Suzanne Steinmetz s tzv. syndromem bitého manžela (The battered husband syndrome), kdy přinesla otevřený pohled na závažné a dlouhodobé týraní mužů ze strany jejich partnerek. Dodnes jsou však v odborných kruzích rozdílná stanoviska ohledně statistik týraných mužů a žen, a to i z důvodu nejednotnosti pojmu domácího násilí.⁵⁵

2.5 Násilí na dětech

Riziko výskytu syndromu CAN, syndromu týraného a zneužívaného dítěte, je patnáctkrát pravděpodobnější v rodině, kde se domácí násilí ve vztahu rodičů vyskytuje než v běžných rodinách.⁵⁶ Týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí v Česku každoročně přibývá. Nejčastější případy fyzického, psychického a sexuálního násilí se odehrávají v rodině.⁵⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí každoročně zpracovává v Ročním výkazu o výkonu sociálně-právní rodiny statistické ukazatele poskytované orgánem sociálněprávní ochrany, které se týkají jejich výkonu ve vztahu k ohroženým dětem. Za rok 2022 bylo zjištěno 8495 případů týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, při těchto trestních činech je vysoká latence, zůstávají skryté a odhaduje se, že skutečný počet je až 10násobně vyšší.⁵⁸ Děti si nesou posttraumatickou poruchu po zbytek života. Za jedním z neuznávanějších rizikových faktorů osobnostního profilu oběti nebo tyrana bývá považována etapa dětství, pokud se dítě stalo svědkem nebo přímo objektem domácího násilí. Rodina neplní základní emoční a socializačně-výchovné funkce, je deformována úzkostí, strachem, absencí vhodného interakčního chování. Děti mají tendenci napodobňovat a přejímat vzory chování svých rodičů, včetně způsobů, jak se vypořádávat se zvládním konfliktů. Hrozí tedy tzv. transgenerační přenos. Za normu považuje dítě to, co vnímá v jeho základním sociálním prostředí, tj. v rodině, až do doby, kdy má možnost srovnávání a je způsobilé do jisté míry konfrontace a nadhledu.⁵⁹

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 124

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 122-123

⁵⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2, s. 18.

⁵⁷ <https://sancedetem.cz/o-cem-se-mluvi/smutna-statistika-tyrani-u-nas-zazivaji-desetitisice-deti>

⁵⁸ <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

⁵⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2.*, přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. s.65. ISBN 978-80-903626-7-3.

Nebezpečným úskalím je fakt, že dítě neumí vyhodnotit stav ohrožení, proto je jednodušeji skryto ve veřejnosti. Dítě přítomné při fyzickém, psychickém nebo sexuálním násilí, kterého se dopouštěl partner na jejich matce, bylo považováno za tzv. sekundární oběť. Dnes se uznává, že tyto děti jsou touto formou psychického násilí zasaženy přímo a reaguje na ně i trestní zákoník, když je na přítomnost dítěte u domácího násilí nahlíženo jako ohrožení citového a mravního vývoje dítěte ve smyslu trestního zákoníku.⁶⁰

2.6 Násilí na seniorech

Venglařová považuje seniory za nejvíce znevýhodněnou skupinu obyvatel.⁶¹ Je druhou základní formou násilí, kde vztah je založen generačně mezi rodinnými příslušníky.

Může být ve formě:

Tělesného týrání, kdy je vědomě způsobovaná fyzická bolest, fyzické omezování.

Psychického týrání, které útočí na lidskou důstojnost, necitlivé zacházení, ponižování, psychický nátlak, přehlížení potřeb a přání seniora.

Ekonomického týrání v podobě odebírání důchodu, nedostatečná výživa, omezování prostředků na hygienu

Sociálního týrání v podobě izolování od okolí.

Zanedbávání, tedy záměrné neposkytování nebo omezování základních existenčních potřeb jako jídla, pití, léků, lékařské pomoci, hygienických potřeb, elektřiny, tepla, nedostačený dohled nebo kontakt.

Z důvodu chronického stresu spojeného s beznadějí na změnu k lepšímu může vést seniora do stavu, kdy rezignuje na další bytí, je spojeno se sebezanedbáváním. Tímto chováním ohrožuje své zdraví i bezpečnost. Týrání zásadně snižuje kvalitu života a může vést ke smrti.

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 18-19. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 170.

⁶¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2, s. 57.

3 Vývoj právní úpravy v oblasti ochrany před domácím násilím

Základní rámec pro právní úpravu domácího násilí představují ústavní zákony, zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky a zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, které zakotvují ústavní principy ochrany života a zdraví, lidské svobody a důstojnosti, ve vztahu k domácímu násilí zejména právo na život, nedotknutelnost osoby, zákaz krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu, osobní svobodu, zachování lidské důstojnosti a osobní cti, rovnost pohlaví.

První úprava ochrany proti domácímu násilí nastala v oblasti veřejného práva, a to novelizací trestního zákona č. 140/1961 Sb., a to přijetím zákona č. 91/2004 Sb., kdy došlo k doplnění ustanovení § 215a, a do trestního zákona tak byla zařazena nová skutková podstata *Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě*, podle kterého bylo možno postihnout pachatele domácího násilí. Tento nežádoucí jev nebyl dosud legislativně řešen. Cílem právní úpravy bylo naplnění potřeby samostatné skutkové podstaty, vzhledem k tomu, že se násilí děje za jiným účelem a z jiných důvodů než násilí na cizích lidech a má své specifické znaky.⁶² Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 6. 2004. Významně tak doplnil ustanovení § 215 jmenovaného zákona, tj. *Trestný čin týrání svěřené osoby*, který byl zavedený novelou č. 290/1993 Sb., s účinností od 1. 1. 1994.

Dalším významným krokem v oblasti ochrany před domácím násilím bylo přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony a jenž nabyl účinnosti dne 1. 1. 2007. Voňková uvádí, že zákon stojí na principech priority práv, subsidiarity, přiměřenosti, odvrácení hrozby nebezpečí a výměny informací.⁶³ Pozměňoval řadu zákonů, a to zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákon č. 114/1988 o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR. Byl vybudován na třech základních pilířích, kde hrají roli tři klíčové aspekty:⁶⁴

- Institut krátkodobého vykázání násilníka Policií ČR, umožňujícím okamžitý policejní zásah proti

⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁶³ VANDUCHOVÁ, Marie a Tomáš GRIVNA, ed. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2, s. 443.

⁶⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3, s. 24.

násilné osobě z místa společného bydlení

- Institut předběžného opatření, zejména soudního vykázání na návrh v rámci

občanskoprávního řízení

- Činnost intervenčních center v oblasti sociální, psychologické, právní a další pomoci

osobám ohroženým domácím násilím

K další právní úpravě vedoucí ke zlepšení situace obětí došlo, když dne 30. 1. 2007 nabyl účinnosti zákon č. 29/2007 Sb., kterým byl novelizoval zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Touto novelou byly zřízeny azylové domy a intervenční centra, poskytující individuální psychologickou a sociálně-právní pomoc osobám ohrožených domácím násilím při řešení jejich krizové situace a při návratu do běžného života.⁶⁵

V průběhu roku 2008 byl schválen zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, účinný od 1. 1. 2009, který předcházel schválení nového trestního zákoníku. Nová právní úprava institutu vykázání násilné osoby z bytu nebo domu či z jeho bezprostředního okolí v případech domácího násilí, nově jako faktický úkon, navázala na starší úpravu zakotvenou v zákoně č. 283/1991 Sb.⁶⁶

Následně, v roce 2009 došlo k novelizaci občanského soudního řádu, a to zákonem č. 218/2009 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2010. Došlo mimo jiné k doplnění ustanovení § 76b, právní úpravy institutu předběžného opatření, které mohl soud uložit účastníku, jehož jednáním je vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, dále možnosti uložení zákazu nežádoucího sledování a obtěžování (stalking).

V oblasti trestního práva přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, účinného od 1. 1. 2010, byl nahrazen § 215a postihující případy domácího násilí ustanovením § 199 TZ s pozměněným názvem na týrání osoby žijící ve společném obydlí a zařazen § 354 TZ, trestný čin nebezpečné pronásledování (stalking).

V roce 2013 byl přijat zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, s účinností od 1. 8. 2013, který upravuje práva obětí trestných činů. Do zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení

⁶⁵ § 60a, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁶⁶ § 44 - § 47, zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR

soudním byl zaveden institut předběžných opatření, a to konkrétně zákaz styku s určitými osobami a zákaz vstupu do obydlí.⁶⁷

Další významná změna ve věci domácího násilí se váže k roku 2014. Především se jedná o přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014. Ten v části druhé, věnované rodinnému právu, obsahuje v ustanoveních § 751 – § 753 a na ně odkazujícím § 3021, zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. V návaznosti na rekonstrukci soukromého práva byl schválen zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, rovněž účinný od 1. 1. 2014, který zahrnuje institut předběžného opatření do té doby upravený v § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Tento zákon ve zvláštní části zakotvuje úpravu řízení ve věcech rodinně-právních a v ustanoveních § 400 - § 414 upravuje institut předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí, v podobě institutu vykázání v rámci občanského řízení a v § 492 - § 496 zvláštní ustanovení o výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí.

V následujících kapitolách rozeberu jednotlivé právní úpravy, soukromoprávní, správněprávní a trestněprávní.

4 Soukromoprávní ochrana před domácím násilím

Jak již bylo vyjmenováno domácí násilí zahrnuje různé oblasti práva a dotýká se všech aspektů života oběti, představuje závažný problém, který nepostačuje řešit pouze kriminalizací pachatele, ale je nutno se zaměřit na komplexní řešení osobní, statusové a majetkové situace.

Před přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku chyběla komplexní právní úprava proti domácímu násilí a zásadním problémem byla skutečnost, že žádná soukromoprávní ustanovení proti domácímu násilí ani v občanském zákoníku č. 40/1964Sb., ani v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., neexistovala.⁶⁸ Domácí násilí se po dlouhou dobu považovalo za věc soukromou. Tento názor se ale pomocí záslužné činnosti neziskových organizací, informovanosti a zvýšené pozornosti zaměřené na tento nebezpečný jev, začal pomalu měnit. V letech 2001 a 2006 vypracovala agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí dva sociologické výzkumy mapující mimo jiné postoj společnosti k problematice domácího násilí.

⁶⁷ §§ 88b - § 88o, zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním

⁶⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta, ISBN 978-80-7400-381-3, s. 29.

Jednou ze skutečností, které vyšly najevo je, že výrazně pokleslo mínění o domácím násilí jako o okrajovém problému, který je soukromou věcí rodiny. V roce 2001 zastávalo tento názor 43 %, v roce 2006 28 %. Výrazně se taky zvýšilo mínění, že domácí násilí je naléhavý problém, který je třeba řešit. Zatímco v roce 2001 bylo tohoto mínění 61 %, v roce 2006 již 84 %.⁶⁹ Ohrožená osoba se tak mohla do té doby domáhat jen obecné ochrany pomocí ustanovení § 3 odst. 2 občanského zákoníku č.40/1964 Sb., stanovujícího povinnost vykonávat práva a povinnosti v souladu s dobrými mravy, ustanovení §5 garantující právo na ochranu pokojného stavu nebo pomocí ustanovení § 11 chránícího život, zdraví, důstojnost a svobodu.⁷⁰ Důvod reagovat na tento závažný sociopatologický fenomén byl bezesporný, jelikož v demokratické společnosti je základem chránit nejdůležitější a nejzásadnější hodnoty chráněné Listinou základních práv a svobod jako jsou lidský život, zdraví, svoboda a důstojnost, které domácím násilím jsou ohrožovány. Liknavý přístup ze strany zákonodárce se postupně měnil a okamžik přijetí zákona č. 89/2012, občanského zákoníku je považován v oblasti domácího násilí za průlomový. K 1.1. 2014 nabyl účinnost. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku ke zvláštním ustanovením proti domácímu násilí uvádí, že „...zejména v posledním desetiletí se tzv. domácí násilí stalo fenoménem, o němž více než o jiných jevech (snad s výjimkou terorismu) je třeba uvažovat ve všech možných polohách a směrech. Tak je vedle roviny psychologické a psychosociální nutné i v jednotlivých právních oborech připravit – bez zbytečného otálení – předpisy, které by (podle své povahy) osoby, které jsou domácím násilím dotčeny, ochránily. Současně existující předpisy zajišťují okamžitou ochranu dotčených osob. Nicméně považuje se za vhodné přijmout i ustanovení v rovině soukromoprávní, a to dlouhodobějšího charakteru.“⁷¹ K 1. 1. 2014 nabylo rovněž účinnosti zákon o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb., který zakotvuje možnost oběti domácího násilí podat k soudu návrh na vydání předběžného opatření dle ustanovení § 400 a násl.⁷²

4.1 Ochrana před domácím násilím v občanském právu

Občanský zákoník stanovuje v ustanoveních § 687–689 osobní práva a povinnosti manželů, které představuje základní morální předpoklady fungujícího manželství a zdravých

⁶⁹ <https://www.domacinasili.cz/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/>

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta, ISBN 978-80-7400-381-3, s. 29

⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních

rodinných vazeb. Tyto normy nejsou přímo vynutitelné, proto se má stát starat o to, aby tyto hodnoty byly skutečně chráněné a aby byly zajištěné určité faktické důsledky při nesplnění.⁷³

Hmotněprávní úpravu domácího násilí v soukromoprávní rovině občanský zákoník upravuje ve své druhé části věnované rodinnému právu, i když, jak jsem zmiňovala výše, zatím tento pojem nedefinuje. Jako příklad posloužila právní úprava Slovenska, Rakouska, Itálie a SRN. Občanský zákoník v § 751–753 v spojení s § 3021 stanoví aktivní a pasivní věcnou legitimaci k podání návrhu na předběžné opatření v případě teritoriální ochrany a předpoklady vyhovění návrhu. Podle § 751 ObčZ „*stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.*“ K citovanému ustanovení je nutno přiřadit § 753 ObčZ, který normuje, že „*právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí má také každá jiná osoba, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti*“ a § 3021 ObčZ podle kterého se „*ustanovení 751 až 753 proti domácímu násilí se použijí také v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé.*“ Z citovaného vyplývá, že k podání návrhu je aktivně legitimován ten, vůči komu násilí směřuje, ten, kdo žije s osobou násilnou a ohroženou a násilí na osobě mu vadí, tzn., manžel, rozvedený manžel, registrovaný partner, bývalý registrovaný partner a kdokoliv, do jehož práva bydlení je zasazeno ze strany jiného spolubydlícího. „*A to bez ohledu na právní důvod, proč spolu navrhovatel a odpůrce sdílejí společné bydlení. Není tedy podstatné, zda navrhovatel a odpůrce vytvářejí tzv. rodinnou domácnost.*“⁷⁴ Určujícím znakem je společné bydliště, kde k domácímu násilí dochází. Obsah pojmu bydliště je přímo definován v ObčZ a není totožný s pojmem „trvalý pobyt“ podle předpisů správního práva, které upravují evidenci obyvatel.⁷⁵ Ustanovení ObčZ § 80 tento pojem definuje „člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu.

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷⁴ SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-563-3, s. 167

⁷⁵ Rozsudek NS z 2.6. 2005, sp. Zn. 30Cdi 444/2004

Další osobou, která je aktivně legitimovaná k podání návrhu směřujícímu k ochraně proti domácímu násilí je státní zastupitelství to i bez vědomí týrané osoby. Toto oprávnění vychází z vysokého zájmu zákonodárce zabraňovat takovému jednání.

Obecně platí, že návrh podává ten subjekt, který se domáhá ochrany svých vlastních práv, vyjádřeno v § 3 odst. 2 a) ObčZ. Výjimky z této zásady musí zákon stanovit výslovně. Tuto odchylku stanovuje § 751 odst. 1 ObčZ, protože manžel může podat návrh i pro případ, že násilí směřuje nejen vůči němu, ale i vůči „jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije“, tedy vůči tomuto „jinému“ má takový rodinný vztah, že by ujmu, která je násilím způsobena, by pociťoval jako ujmu vlastní.

Podle citovaných ustanovení je pasivně legitimován násilný manžel či rozvedený manžel, ale i jiná osoba páchající tělesné nebo duševní násilí vůči tomu, kdo s ním žije v rodinné domácnosti.

Dočasná ochrana dle § 400 až 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních se poskytuje před domácím násilím a před stalkingem, tedy před nežádoucím sledováním nebo obtěžováním člověka, které neprobíhá ve společném bydlení. Vydání předběžného opatření je v obou případech vázáno dispoziční zásadou a soud je může podat pouze na návrh aktivně legitimovaných osob. Délka trvání omezení nebo vyloučení práva násilníka bydlet v domě či v bytě je stanovena v § 752 ObčZ, a to na 1 měsíc a nejdéle na dobu šesti měsíců, avšak pokud existují zvlášť závažné důvody, soud rozhoduje o návrhu znovu, avšak jen na dobu nezbytně nutnou. Nejpozději předběžné opatření zanikne uplynutím 6 měsíců od jeho vykonatelnosti.⁷⁶ „*Předpokladem prodloužení je kromě přihlídnutí k majetkové situaci a k sporům jaké účastníci vedou, hlavně trvání stavu ohrožení navrhovatele, které je nutno hodnotit vždy objektivně podle konkrétních skutkových okolností případu, nikoliv subjektivně toliko z pohledu některého z účastníků.*“⁷⁷ Z analýz vyplývá, že tato 1 měsíční doba ochrany je považovaná oběťmi násilí za přiměřenou, neboť původní 1 roční ochranná doba nenutila oběti k dalším pro ně prospěšným krokům a skutečnému řešení.⁷⁸

Kdy omezení či vyloučení práva bydlet začíná a kdy končí nalezneme v procesní úpravě, tj. v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. O návrhu na vydání předběžného opatření rozhodne soud do 48 hodin od podání návrhu, bez nařízení jednání (§ 404 ZZŘS). Dle § 403 ZZŘS jsou účastníky řízení navrhovatel, odpůrce a případně osoba, vůči které násilí

⁷⁶ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-341-9, s. 25.

⁷⁷ Odvolací soud (Krajský soud v Brně) usnesením čj 70 Co 193/2015-47 ze dne 1.9. 2015

⁷⁸ https://www.profem.cz/shared/clanky/678/BilaMista-Jezkova-proFem_WEBverze.pdf

směřuje. Demonstrativní výčet povinností, který je možné odpůrci uložit, nalezneme v § 405 odst. 1 písm. a) až d) ZZŘS. Usnesení soudu o předběžném opatření je platné jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, která nastává jeho vydáním.

Omezení věcného práva

Navrhovatel podáním návrhu podle §751 a násl. OZ může docílit omezení, případně vyloučení práva bydlet v bytě či v domě, násilné osobě. Soud musí přistoupit k poměrování mezi právem navrhovatele na ochranu proti domácímu násilí a ujmou, která je způsobená odpůrci v omezení nebo vyloučení jeho práva bydlet. Jedná se tak o zásah do věcných práv v soukromém zájmu bez náhrady na 1 měsíc, kdy lze tuto dobu prodloužit a předběžné opatření může trvat maximálně 6 měsíců. Zákon tak stanoví důvod pro dočasné omezení výkonu vlastnického práva bez ohledu na právní postavení ve vztahu k nemovité věci a případná vlastnická žaloba by tak nebyla úspěšná.

Soudní rozhodnutí o vykazání z domu nebo z bytu odpůrce nezbavuje již existujících právních povinností ke třetím osobám, včetně navrhovatele. Toto rozhodnutí vytváří na straně odpůrce překážku pro užívání bytu nebo domu, kterou sám zavinil. Za těchto okolností nevzniká na straně navrhovatele bezdůvodné obohacení.

Další zmínky právní ochrany proti domácímu násilí nalezneme v ustanovení o dědické nezpůsobilosti a o vyloučení nároku rozvedeného manžela na výživné, byl-li agresorem, tedy v právu dědickém a rodinném.

Dopady na dědické právo

Vlivem domácího násilí nastane dědická nezpůsobilost, která má za následek vyloučení z dědického práva jako zákonného dědice osobu, která se dopustila činu, který naplňuje znaky domácího násilí vůči zůstaviteli, jeho blízkým osobám, v jehož důsledku se stala nehodnou dědictví nabýt, protože by její podílení se na výhodách plynoucích z právního nástupnictví po zůstaviteli odporovalo zásadám spravedlnosti a obecné morálce.⁷⁹

Soudní komisař k vyloučení přihlíží ex offio, bez ohledu na to, zda to účastníci pozůstalostního řízení namítají, případně, i když s tím nesouhlasí.

V ustanovení § 1482 odst. 1 občanského zákoníku je výslovně zmíněno domácí násilí. Z uvedeného vyplývá, že důvodem rozvodu manželství musí být právě domácího násilí a návrh

⁷⁹ Důvodová zpráva k § 1482 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

musí podat zůstavitel za svého života. Jestliže budou důvodné pochybnosti o pravdivosti tohoto tvrzení, bude zapotřebí tuto otázku vyjasnit ve sporu o dědické právo v rámci sporného řízení.

Zvláštní ustanovení je vázané na podmínkou, že smrt zůstavitele jako oběti domácího násilí nastala dříve, než dojde k pravomocnému skončení řízení o rozvod manželství, což důvodová zpráva k občanskému zákoníku vysvětluje následovně: „...*příčiny rozvratu manželství mohou být nejrůznějšího rázu a není důvod, aby veřejná moc z vlastního popudu přezkoumávala po zániku manželství smrtí jednoho z manželů příčiny eventuálního konfliktu a např. zjišťovala, kdo rozvat zaniklého manželství převážně zapříčinil apod.*“⁸⁰

V důvodové zprávě je řešena se stejným právním následkem i obdobná situace, když se zůstavitel připojí k návrhu na rozvod, který podá manžel dopouštějící se domácího násilí nebo jde o společný návrh na rozvod a zůstavitel jako svůj důvod připojení k žalobě uvede, že se manžel vůči němu dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí.⁸¹ Jestliže bude naplněn tento důvod dědické nezpůsobilosti, jsou z dědického práva po zůstaviteli vyloučeni také potomci vyloučeného manžela. Je důležité zmínit, že i když bude manžel nezpůsobilým dědicem, bude účastníkem řízení o pozůstalosti při vypořádání společného jmění manželů.⁸²

ObčZ dále stanoví dědickou nezpůsobilost rodiče, kterého soud zbavil rodičovské odpovědnosti, omezené na případy zákonné dědické posloupnosti. Důvodem pro odnětí rodičovských povinností a práv není jen trestný čin rodiče vůči dítěti, ale zneužití nebo závažné zanedbání rodičovské odpovědnosti, prokazatelné rozsudkem soudu.⁸³

Dopady na rodinné právo

V § 762 odst. 2 OZ je upraveno tzv. sankční výživné pro rozvedeného manžela, se kterým je spojen negativní důsledek domácího násilí a reflektuje tak soulad s dobrými mravy, pokud se jeden z manželů dopustí jednání se znaky domácího násilí na druhém manželovi, nemá od něj právo na výživné po rozvodu manželství.

⁸⁰ Důvodová zpráva k § 1482 zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. § 1482 [Právo na pozůstalost]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 41-45. ISBN 978-80-7400-570-1.//

⁸² <https://www.epravo.cz/top/clanky/dopady-domaciho-nasili-do-dedickeho-prava-113105.html?mail>

⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Žádné další ustanovení se ochraně proti domácímu násilí explicitně nevěnuje, proto se musíme podrobněji zaměřit na některá ustanovení, které bychom mohli aplikovat.

V případě, že by agresor ekonomicky zatěžoval společné jmění, zcizoval by společný majetek, zatěžoval domácnost dluhy apod., má oběť podle § 742 právo projevit nesouhlas vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděla, tím může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka. Z praxe vyplývá, že tento institut není dobře znám, ani často využíván.

Jeden z důvodů, proč se oběť nebrání útokům agresora, může být psychická výhrůžka, že jí vyhodí z domu na ulici, protože obydlí je v jeho vlastnictví. Tento postup by však byl v rozporu s § 744 ObčZ, který stanovuje právo bydlení k obydlí druhého manžela, k němuž má jeden z manželů výhradní právo, a to uzavřením manželství. Také se musí zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit, zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením.

Personální ochrana

Občanský zákoník také poskytuje personální ochranu, i když se explicitně nejedná o ochranu proti domácímu násilí. Dle § 81 odst. 1 občanského zákoníku je chráněna osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv, mezi která odst. 2 řadí především právo na život, na ochranu zdraví, důstojnosti, soukromí, vážnosti a cti. Ustanovení, které upravuje ochranu osobnosti § 82 odst. 1 OZ stanoví, že jen člověk, jehož osobnost byla dotčena se může domáhat ochrany. Proto se dítě nemůže domáhat, aby soud uložil otci povinnost zdržet se setkávání s matkou. Matka se ale jako zákonný zástupe může domáhat, aby se otec zdržel setkávání s dítětem, pokud nedosáhlo 16 let. Podmínkou není společné bydlení. Tento institut je využíván např. v případech, kdy agresor ubližuje své oběti prostřednictvím šíření audio a video nahrávek obětí.

Připravovaná novela občanského zákoníku by se měla vypořádat s dosavadními nedostatky, které zákon nese. Oběť, která nabere odvalu a rozhoduje se svou situaci řešit odchodem od agresora, poměřuje důležité „pro a proti“, zejména jestli obětuje své zdraví nebo se bude potýkat s ekonomickým problémem a dalšími negativními vlivy pro sebe a své děti, které nastávají např. při rozvodu, svěřením péče dítěte, vypořádáním majetkových poměrů. Totiž ani jeden z vyjmenovaných institutů v občanském zákoníku neposkytuje oběti domácího násilí ochranu. V případě, že oběť není dostatečně finančně zabezpečena, je to tzv. „skok do jámy

lvovi.“ V § 742 ObčZ absentuje důležité ustanovení pro vypořádání jmění, kde by mělo být přihlédnuto, že se jeden z manželů dopustil vůči druhému domácímu násilí. Životné poměry rodičů jsou důležitým kritériem, které soud zohledňuje při posuzování svěřeni dítěte do péče. Dále v případě svěřeni dítěte by mělo být dalším rozhodujícím kritériem, které je v zájmu dítěte, aby nebylo svěřeno do péče agresora, i když své násilí používal vůči druhému rodiči.⁸⁴

Dalším významným a logickým krokem by měl být zákaz nařízení mediace pro rozváděné páry, mezi kterými došlo k domácímu násilí. Z důvodu problematiky postrádá smysl a pro oběť znamená další psychické útrapy. Domácí násilí považují za velmi závažný společenský problém, který má dlouhodobý negativní dopad na oběť, vývoj dítěte, pachatele. Působí nezanedbatelné ekonomické ztráty, např. v podobě ztráty zaměstnání, pracovní absence následkem zranění, zdravotní péče, další náklady spojené s pomocí, s řadou pachatelů se zabývá systém trestní justice aj., proto by měl být státem více regulován.

5 Správněprávní ochrana

Policii ČR je přidělena významná role ve strategii boje proti domácímu násilí, a to z hlediska *prevence, intervence, pomoci a řešení případů domácího násilí*.⁸⁵ Jejich významné postavení spočívá v tom, že obvykle přicházejí do kontaktu s obětí domácího násilí jako první a jejich zásadní úloha stojí na řádném prošetření věci, zajištění svědků, důkazů, komunikace s obětí i násilníkem či celkovém přístupu.⁸⁶

Na základě zákonného zmocnění, které upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, je oprávněná po vyhodnocení situace, využít institut vykázání, zakotven v ustanoveních § 44–47 zákona, a to bez předchozího formálního nebo správního řízení. Vykázání je nutno chápat jako preventivní opatření působící na nebezpečné chování agresora, má podobu tzv. faktického pokynu, který nepředstavuje veřejnoprávní sankci pro násilnou osobu. Proto pro zasahujícího policistu není rozhodující, jestli lze jednání násilné osoby hodnotit jako trestní čin nebo přestupek a rovněž nemusí dojít ani k zajištění násilné osoby

⁸⁴ https://www.profem.cz/shared/clanky/678/BilaMista-Jezkova-proFem_WEBverze.pdf

⁸⁵ Martinková, M., Slavětínský, V., Vlach, J.: Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR

⁸⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3, s.96

podle § 26 odst. 1 ZoP.⁸⁷ Policejní vykázání tedy není sankcí, ale reakcí, která působí preventivně a účelem je předejít nebezpečným útokům dříve, než jednání násilné osoby dosáhne intenzity trestného činu a oběť utrpí závažnou ujmu.⁸⁸

V případech domácího násilí jde o citlivou a nebezpečnou situaci, proto je důležitá rychlá a účinná reakce, kdy policisté zpravidla rozhodují v časové tísní. Nejvyšší správní soud zdůraznil, že *podstatným pro aplikaci vykázání je zjištění, zda bezprostředně hrozí útok na chráněný zájem, což policie v daném řízení musí zpravidla v časové tísní dostatečně zjistit, a to v konkrétní chvíli a bezprostředně reagovat. Na straně jedné tak stojí nezpochybnitelný požadavek, aby rozhodnutí jako obecné správní rozhodnutí bylo řádně zdůvodněno, na straně druhé časová naléhavost při řešení konkrétní situace, která může eskalovat do dalších incidentů.*⁸⁹

Dalším důležitým krokem ze strany policie je komunikace. S oběti domácího násilí je nutno mluvit citlivě a trpělivě, realita týrání bývá totiž často horší, než ji oběť popisuje a to z důvodu, že má tendenci bagatelizovat svoji situaci nebo ji vidí skresleno. V zákoně je vykázání postaveno tak, že pokud policista po vyhodnocení jednání na základě zjištěných skutečností důvodně předpokládá, že se násilná osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví nebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je oprávněn vykázat tuto osobu z bytu či domu společně obývaného.⁹⁰ Směrodatné pro aplikaci tohoto institutu je zjištění, zda bezprostředně hrozí útok na chráněný zájem, musí tady existovat objektivní skutečnosti, které vytvářejí důvodný předpoklad budoucího útoku násilné osoby.

Účelem úpravy je co nejrychlejší oddělení oběti od pachatele a není cílem, aby policisté na místě zjišťovali všechny faktory. Takže se nejedná o nabytí úplné jistoty, jinak by se účel tohoto institutu úplně rozcházel, ale nejedná se ani o svévolné uvážení, protože jde o citelný zásah do soukromého života.⁹¹

O vykázání je vždy vyhotoveno písemné potvrzení, které se předává ohrožené i vykázané osobě a které musí obsahovat konkrétní skutečnosti, na základě kterých policista důvodně usoudil, že ohrožené osobě hrozí ze strany násilné osoby nebezpečný útok předvídaný v § 44 zákona o

⁸⁷ ŠTEINBACH, Miroslav. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-193-6, s.88.

⁸⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2.*, přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008, ISBN 978-80-903626-7-3, s.86

⁸⁹ 6As62/2012

⁹⁰ §44 zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

⁹¹ ŠTEINBACH, Miroslav. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-193-6, s. 88-89

Policii ČR (zpravidla od kdy napadání trvá, počet a intenzita předchozích útoků, způsob vedení útoku, konkrétní výsledek vyhodnocení dotazníku SARA DN, následky útoku, ohrožení dětí a podobně); toto vylíčení přitom může být stručné a heslované, ale musí být srozumitelné a dostatečně odůvodněné, aby tudíž nebyl porušen *požadavek přezkoumatelnosti z hlediska vyloučení libovůle*.⁹² Policie ČR zpracovává problematiku domácího násilí a vede databázi v informačním systému.⁹³ Ta může pomoci obětem, kdy při dřívějších výjezdech nedošlo k vykázání, následně však může vést k zadržení násilné osoby v dalších případech.⁹⁴

Vangeli zdůrazňuje i skutečnost, že *vymezení podmínek pro vykázání podle zákona o Policii ČR se neshoduje s vymezením domácího násilí, jak jej uvádí nauka, zejména nemusí být vždy splněn požadavek na dlouhodobost a opakovanost útoků, a k vykázání tedy může být přikročeno třeba již při prvním útoku, který je ovšem obzvláště intenzivní*.⁹⁵

Za účelem rychlého vyhodnocení situace a správného postupu, odhadnutí závažnosti rizik, ale i odhalení tzv. falešné nebo nepravé oběti používají policisté metodu SARA DN.⁹⁶ Minimální doba vykázání činí 10 dnů a nelze ji zkrátit. Tato lhůta slouží ohrožené osobě k utřídění myšlenek, kontaktování neziskové organizace, vyhledání právní a psychologické pomoci a v neposlední řadě může zažádat o vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu.

Nesouhlasí-li vykázána osoba s vykázáním, může proti němu podat námitky, jako kvaziopravný prostředek proti vykázání buď na místě, které policista uvede v potvrzení o vykázání nebo může do tří dnů ode dne převzetí potvrzení podat příslušnému krajskému ředitelství písemně.⁹⁷ Správnost postupu může být přezkoumána také v řízení o ochraně před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu ve správním soudnictví.

Policejní vykázání může nahradit soudní vykázání, případně nemusí spolu nijak souviset.

⁹² 6As62/2012

⁹³ Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 23. prosince 2009 o provedení vykázání

⁹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEJ, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta: 1.vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s 96-97

⁹⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7, s. 64.

⁹⁷ STRAKOŠ, Jan. *Zákon o některých přestupcích*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Praktický komentář. ISBN 978-80-7676-497-2, s. 117.

Vykázání zásadně nebrání, není-li vykazovaná osoba při procesu přítomna. V tom případě ji policista o jejích právech a povinnostech poučí při prvním kontaktu s ní a současně jí předá potvrzení o vykázání (§ 44 odst. 1 a 4 zákona o Policii ČR).

V ustanovení § 44 odst. 2 je pevně stanovená doba vykázání na dobu 10 dnů ode dne jeho účinnosti, a i kdyby ohrožená osoba souhlasila, nelze tuto lhůtu zkracovat za žádných okolností zkrátit. Naopak lze lhůtu prodloužit, a to podáním návrhu na vydání předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních., a to ode dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu. Soud je povinen rozhodnout do 48 hodin od podání tohoto návrhu. Tento návrh může jménem dítěte podat také orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo zákonný zástupce. Předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce od vydání rozhodnutí, které soud může na návrh prodloužit.

V ustanovení § 45 zákon o Policii ČR taxativně vyjmenovává práva a povinnosti vykázané osoby, které pro ni plynou. Při nedodržení může být naplněna skutková podstata trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 trestného zákoníku, nedosáhne-li jednání intenzity k naplnění skutkové podstaty, dopustí se vykázaná osoba přestupku proti veřejnému pořádku spočívající v maření vykázání ze společného obydlí provedené podle zákona o Policii České republiky dle § 5 odst. 1 písm. c) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Policista je povinen poučit nejen osobu vykázanou, ale i ohroženou o následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží. Může se dopustit trestného činu poškození cizích práv (§ 181 TZ), pomluvy (187 TZ), křivého obvinění (§345 TZ), případně přestupku proti občanskému soužití dle § 7 zákona o některých přestupcích.

Ohrožená osoba je dále poučena o možnosti podat návrh na vydání předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle § 400 a násl. Z.ř.s., rovněž o možnostech obrátit se na intervenční centrum, případně se může obrátit na jiné instituce poskytující psychologické, sociální a další služby.

Zanalyzované závěry výzkumu z roku 2017 vypovídají, proč velká část obětí neoznamuje domácí násilí. Odpovědí je nedůvěra vůči policii, která je u mužů vyšší jako u žen, oběť volí cestu utajování násilí před okolím, nebo když už se odhodlá k řešení situace, řeší to po svém.

Dle výzkumů se četnost hlášení partnerského násilí pohybuje u žen kolem jedné desetiny, u mužů pouze 3%.⁹⁸

Domácí násilí jako přestupek

Domácího násilí může být za splnění zákonných podmínek řešeno prostřednictvím správního řízení. Je na úvaze zákonodárce, jestli určité protiprávní jednání, které je společensky škodlivé, bude postihováno normami správního nebo trestního práva, neboť pouze zákon stanoví, co je trestním činem a jaký trest lze za něj uložit. Pokud se nejedná o trestný čin, ale o společensky škodlivé protiprávní jednání, které je v zákoně za přestupek výslovně označeno a vykazuje znaky stanovené zákonem, postupuje se v případě domácího násilí podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů (dále jen PřesZ.) společně se zákonem č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích (dále jen ZoNP).

Relevantními přestupky v případech domácího násilí by se mohlo jednat zejména o následující přestupky:

- omezující opatření podle § 52 PřesZ. Ochranná opatření nejsou správním trestem, jde o podpůrné prostředky, které mají sloužit k ochraně společnosti v rámci prevence, a to tím, že *„odstraní nebo omezí nebezpečí případného dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných zákonem“*⁹⁹ V případě prokazaného užití násilí v partnerských vztazích nebo v rodině má přestupková komise právo uložit ochranné opatření podle § 52 odst. 7 PřesZ, *spočívající v povinnosti podrobit se vhodnému programu pro zvládnání agrese nebo násilného chování může být uloženo fyzické osobě, která se dopustila přestupku vykazujícího zejména znaky užití násilí v rodině nebo partnerském vztahu. Při ukládání omezujícího opatření podle věty první správní orgán po konzultaci s pachatelem stanoví konkrétní typ vhodného programu, včetně obsahu, rozsahu a způsobu jeho provádění tak, aby zohledňoval výchovné a preventivní působení na pachatele a zároveň odpovídal jeho individuálním potřebám*, a to na dobu nejdéle jednoho roku. Toto opatření je zaměřeno na podporu aktivit, které směřují k předcházení domácímu násilí, nebo následně pomocí obětem a agresorům domácího násilí, jeho primárním

⁹⁸ https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Metaanaliza_final.pdf

⁹⁹ KUČEROVÁ, H., HORZINKOVÁ, E.: Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích s komentářem a judikaturou. Praha: Leges, 2017, s 274

cílem je zastavení násilí, aniž by došlo k ukončení vztahu. Dalším nepochybně důležitým cílem je přerušování transgeneračního přenosu násilného chování.¹⁰⁰

- přestupky proti veřejnému pořádku podle § 5 ZoNP. Dle tohoto ustanovení se fyzická osoba dopustí přestupku mj. tím, že „*neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci*“, nebo tím že „*maří vykázaní ze společného obydlí provedené podle zákona o Policii České republiky nebo rozhodnutí soudu o předběžném opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle zákona o zvláštních řízeních soudních*“ nebo také tím, že „*poruší noční klid*“ nebo „*vzbudí veřejné pohoršení*“.

Přestupek podle § 5 odst. 1 písm. c) byl do právního řádu zařazen až s účinností „velké“ novely zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích od 1.10. 2016. Zákonodárce tímto krokem zamýšlel především vyplnění mezery v právní úpravě, protože skutková podstata trestného činu maření vykázaní dle § 337 odst. 2 tr. zákoníku postrádala svůj odpovídající správní delikt, a proto bylo obtížné řešit situaci, kdy orgán činný v trestním řízení předal případ správnímu orgánu k řešení přestupku, protože dospěl závěru, že se o trestní čin nejedná.¹⁰¹ Prostřednictvím evidence přestupků se u tohoto přestupku sleduje recidiva, což má význam při ukládání přísnějšího správního trestu.

- přestupek krivého vysvětlení podle §6 ZoNP a to ve vztahu k podávání vysvětlení obětí domácího násilí, kterého se dopustí ten, kdo „*jako osoba podávající před orgánem činným v trestním řízení vysvětlení o trestném činu spáchaném jiným úmyslně uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí, nebo takovou okolnost zamlčí*“. Podmínkou přestupku je, že vysvětlení musí být podáno před orgánem činným v trestním řízení a musí se vztahovat k trestnému činu spáchanému jiným pachatelem. Policisti mají povinnost poučit ohroženou osobu o následcích, které vyplývají z uvedení vědomě nepravdivých údajů.

- přestupky proti občanskému soužití podle § 7 ZoNP. Zde jsou zahrnuty přestupky, které reagují na konfliktní situace v mezilidských vztazích, kterých se dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí, dále ten, kdo ublíží jinému na zdraví anebo ten, kdo úmyslně naruší občanské soužití tak, že jinému vyhrožuje újmou na zdraví, jiného nepravdivě obviní z přestupku, vůči jinému se dopustí schválnosti, nebo jiného hrubého jednání, tedy jde o typické skutkové podstaty při domácím násilí. V případě těchto

¹⁰⁰ <http://www.persefona.cz/source/pdf/N%C3%81SIL%C3%8D%20POD%20KONTRLOU.pdf>

¹⁰¹ STRAKOŠ, Jan. *Zákon o některých přestupcích*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023. Praktický komentář. ISBN 978-80-7676-497-2, s. 113

přestupků vyžaduje přestupkový zákon součinnost tzv. osob přímo postižených spácháním přestupků.

- přestupky proti majetku upravené v § 8 ZoNP, kdy v případě domácího násilí se bude jednat především o způsobení škody na cizím majetku krádeží, zničením nebo poškozením věci a o neoprávněné užívání cizího majetku.

Dané přestupky jsou sankcionovány napomenutím, pokutou, zákazem činnosti, propadnutím věci nebo náhradní hodnoty a zveřejnění rozhodnutí o přestupku.

6 Trestněprávní ochrana

V oblasti trestního práva se v případech domácího násilí postupuje od 1. 1. 2010 podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“). Tento zákon je aplikován ve věci domácího násilí v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe vyjádřené v § 12 odst. 2, jako prostředek ultima ratio, tedy pokud nepostačuje postupovat podle jiných právních předpisů.¹⁰²

Hlavní náplní následující částí je rozbor dvou nejzásadnějších trestných činů, jejichž skutková podstata se vztahuje na případy domácího násilí i když trestní zákoník nedefinuje, co je domácí násilí.

6.1 Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí

Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí je systematicky zařazen mezi trestné činy proti rodině a dětem v hlavě IV. Skutkovou podstatu nalezneme v ustanovení § 199 TZ, v odst. 1 stanoví: „*Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.*“ Z hlediska subjektivní stránky se jedná úmyslný trestný čin.

Objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na ochraně osob, které žijí s pachatelem ve společném obydlí před domácím násilím. Zákon však pojem domácího násilí nedefinuje.

Objektivní stránka trestného činu spočívá v tom, že pachatel týrá osobu, která s ním žije ve společném obydlí. Týráním se podle judikaturního výkladu Nejvyššího soudu rozumí „*takové*

¹⁰² JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3, s. 24

*jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném domě či bytě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo schopno vyvolat stav, kdy postižená osoba pocituje těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. Zákon přitom nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popř. též spojeného s následky na zdraví týrané osoby. Použití fyzického násilí může mít v takovém případě vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.*¹⁰³ K naplnění znaků skutkové podstaty není rozhodující, zda k týrání dochází výhradně ve společném obydlí.

Pro osoby žijících s pachatelem ve společném obydlí je charakteristická vzájemná závislost vytvořena sdílením společného obydlí, kde není rozhodující právní vztah pachatele nebo oběti k obydlí. Ústavní soud došel k závěru o naplnění znaku i tehdy, pokud „*pachatel do obydlí poškozené pravidelně dochází, často se tam zdržuje, běžně tam přespává a sdílí tak trvalým způsobem s poškozenou její soukromí. Jde o stav, kdy si pachatel v obydlí může počínat „jako doma“, tzn. má zde práva jako domácí osoba, jako člen rodiny a nikoli jako pouhý host. Takový stav musí mít trvalý, resp. dlouhodobý charakter. Není však podstatné, zda se pachatel ze sdíleného obydlí i na poměrně dlouhá období vzdaluje, popř. zda má další vlastní byt, z něž do obydlí poškozené dochází. Jiný, restriktivnější výklad zákona by zcela popíral účel citovaného ustanovení, jímž zákonodárce reagoval na sociálně patologický fenomén tzv. domácího násilí. V případech domácího násilí mezi blízkými osobami je běžné, že buď agresor nebo oběť v různých fázích dlouhodobého partnerského konfliktu společné obydlí dočasně opouští, aby se tam po určité době opět vracel a znovu je opouštěl. Klíčový je zde výše uvedený vztah závislosti, který pachateli opětovně zjednává přístup do soukromí oběti a umožňuje mu opakovaně obnovit soužití s ní.*“¹⁰⁴ Opustí-li týraná osoba společné soužití definitivním odstěhováním, s úmyslem činit tak trvalo, nepůjde již o trestný čin, i když pachatel v týrání pokračuje.¹⁰⁵

Mezi znaky kvalifikované skutkové podstaty v odstavci 2 a 3 trestní zákoník řadí spáchání činu zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, způsobení těžké újmy na zdraví, spáchání činu nejméně na dvou osobách a dále páčání činu po delší dobu, způsobení těžké újmy na zdraví nejméně dvěma osobám či smrti.

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.9.20015, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005

¹⁰⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12.11.2009, sp. zn. III. ÚS 1285/2009

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.01.2009, sp. zn. NS 3 Tdo 1446/2008

6.2 Trestný čin týrání svěřené osoby

Trestný čin týrání svěřené osoby, upraven v § 198 trestního zákoníku, který je ve vztahu k § 199 ve vztahu speciality a proto je vyloučen jednočinný souběh.

Skutková podstata tohoto trestného činu spočívá v týrání osoby, která je v péči nebo výchově pachatele. Objektem je zájem společnosti na ochraně osob, které jsou z jakéhokoliv důvodu v péči nebo výchově jiných osob.

Objektivna stránka spočívá v týrání osoby, která je v péči nebo výchově. „*Nemusí se jednat o jednání soustavné, stejně jako nemusí vzniknout svěřené osobě následky na zdraví. Je nutné, aby oběť tohoto činu pociťovala hrubost, bezohlednost či bolestivost jako těžké příkoří.*“¹⁰⁶

Vztah mezi pachatelem a svěřenou osobou je vymezen jako péče nebo výchova, kterou nelze vnímat jenom jako výkon rodičovské odpovědnosti ve smyslu § 858, svěřeni do péče nýbrž jako jakoukoliv péči nebo výchovu, která může vzniknout též jen fakticky, tj. neformálně, byť konkludentně.

„*Konkrétní způsob svěřeni týrané osoby pachateli není zákonným znakem uvedeného trestného činu, proto k naplnění jeho skutkové podstaty není nutné, aby tu byl nějaký zvláštní akt, jímž by týraná osoba byla výslovně svěřena do péče nebo výchovy pachatele.*“¹⁰⁷

6.3 Souběh

Jednočinný souběh je možný s dalšími trestnými činy vraždy podle § 140, účasti na sebevraždě podle § 144, těžkého ublížení na zdraví podle § 145, obchodování s lidmi podle § 168, zbavení osobní svobody podle § 170, znásilnění podle § 185, sexuálního nátlaku podle § 186, pohlavního zneužití podle § 187, soulože mezi příbuznými podle § 188, kuplířství podle § 189, kuplířství podle § 189, zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193, ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) v případě, kdy se 1 rodič dopouští týrání na druhém rodiči v přítomnosti dítěte, poškození cizí věci podle § 228, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337, křivé obvinění podle § 345, nebezpečné vyhrožování podle 353, nebezpečné pronásledování podle § 354, výtržnictví podle § 358 aj. Ve výjimečných případech, kdy nedojde ke konzumpci, ublížení na zdraví podle § 146 či ublížení na zdraví z nedbalosti

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3.10.2003, sp. zn. 6 Tdo 1103/2003

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10.8.2006, sp. zn. 7 Tdo 870/2006

podle § 148, omezování osobní svobody podle § 171, útisku podle § 177, porušení tajemství dopravovaných zpráv podle § 182

6.4 Institut souhlas poškozeného

Ustanovení 163 TŘ obsahuje taxativní výčet trestných činů, u kterých je trestní stíhání přípustné pouze se souhlasem poškozených, pokud se jedná o osoby, které by jako svědci podle § 100 TŘ, měli právo odepřít výpověď. Neudělení souhlasu poškozeného či jeho zpětvzetí má pak za následek nepřipustnost trestního stíhání ve smyslu § 11 odst. 1 písm. i) TŘ.

Zásada oficiality zde ustupuje zájmu na ochraně soukromého života, kde případné trestní stíhání a uložený trest by mohli mít zásadní negativní dopad do soukromé sféry pachatele a poškozené, zejména k sekundární viktimizaci poškozeného, a to s ohledem na jejich vzájemný blízký vztah nebo jiné vazby.¹⁰⁸ Souhlas poškozeného je nutné vyžadovat pouze v případě, kdy vztah trvá v době trestního stíhání, případně v době, kdy by trestní stíhání mělo být zahájeno. V opačném případě, pomine-li tento vztah, odpadne také možnost odvolat již udělený souhlas s trestním stíháním podle § 163 odst. 2 trestního.¹⁰⁹

Ustanovení § 163a odst. 1 trestního řádu stanovuje výjimky z požadavku souhlasu s trestním stíháním. Jako klíčové ve vztahu k domácímu násilí považují ustanovení 163a ods. 1 písm. d) podle které není souhlasu třeba, pokud je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

6.5 Institut předběžné opatření

Dnem 1.srpna 2013 nabyl účinnosti zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, který přinesl komplexní úpravu pomoci obětem trestných činů, který novelizoval mj. i trestní řád. Novelizací trestního řádu, který nabyl účinností dnem 1. srpna 2013, byl zařazen zcela nový procesní institut předběžného opatření, do části první, hlavy čtvrté

¹⁰⁸ PROVAZNÍK, Jan. Trestněprocesní ingerence do podmínek trestní odpovědnosti. Právní rozhledy. 2015, č. 8, s. 283-295.

¹⁰⁹ <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-stihani-se-souhlasem-poskozene-osoby-blizke-106466.html?mail>

jako nový, osmý oddíl, a to z důvodu, že dosavadní formy opatření nenaplnovaly účel dostatečně.¹¹⁰

Předběžná opatření představují *taxativně vymezený okruh povinností, které lze obviněnému uložit v průběhu trestního řízení, již od zahájení trestního stíhání, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým řízení končí.* Jeho účelem je „*naléhavé potřeba ochrany poškozeného, osob mu blízkých nebo společnosti před hrozícím nebezpečím, zabránění obviněného v páchaní trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení*“¹¹¹ Tato potřeba se může objevit právě v případě domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování

Předběžné opatření může být uloženo pouze osobě obviněné. Podmínky pro uložení předběžného opatření vyjádřené v § 88b odst. 2) TŘ kdy „*z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, přičemž uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společností*“ jsou založeny na stejných důvodech jako podmínky pro důvod vazby podle § 67 písm. c) TŘ. Podmínkou pro uložení předběžného opatření je dostatečné odůvodnění podezření ze spáchání trestného činu a potřeba ochrany poškozeného, trvá do doby, dokud to vyžaduje účel, nejdéle do právní moci rozsudku, nebo jiného rozhodnutí, jimiž řízení končí. Jako ochranu poškozenému před domácím násilím lze obviněnému uložit z taxativního výčtu v § 88c tr., zejména *zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky* (§ 88d TŘ), o kterých v přípravném řízení rozhoduje státní zástupce, a dále též *zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí* (§ 88e TŘ), o kterých rozhoduje v přípravném řízení návrh státního zástupce soudce.¹¹²

¹¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, č. 45/2013 Dz

¹¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, č. 45/2013 Dz

¹¹² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1240-1248

Předběžné opatření zákaz styku s určitými osobami spočívá *ve vyslovení nepřipustnosti jakéhokoli kontaktování nebo vyhledávání poškozeného, osob mu blízkých nebo jiných osob, zejména svědků, a to i prostřednictvím sítě elektronických komunikací nebo jiných obdobných prostředků, tedy všech forem sledování, pozorování, slídění, obtěžování, zasílání nevyžádaných e-mailových zpráv, zahlcování pošty, telefonování, psaní zpráv aj.*

Úprava předběžného opatření zákazu vstupu do obydlí spočívající *v nepřipustnosti vstupu obviněného do obydlí a jeho bezprostředního okolí a v nepřítomnosti zdržovat se v takovém obydlí*, souvisí s institutem vykázání (§ 44 – 47 zoPol) a předběžného opatření (76b OSŘ), nelze je však zaměňovat, protože každé plní svoji úlohu. Návaznost na vykázání je stanovena v § 88e odst. 3) TR, jestliže *„bylo-li proti obviněnému použito vykázání podle jiného právního předpisu, v rozhodnutí o vyslovení zákazu vstupu do obydlí se uvede, že zákaz vstupu do obydlí počíná až prvním dnem následujícím po skončení výkonu vykázání podle jiného právního předpisu“* Důvody pro vyslovení všech třech institutů se posuzují samostatně. Oba instituty už byly rozebrány.

7 Pomoc obětem domácího násilí

1.srpna nabyl účinnost zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „ZOTČ“), novelizován zákonem č. 56/2017 Sb. Tento zákon přinesl komplexní úpravu pomoci obětem trestných činů, která byla roztržena do několika zákonů, zavedl novou právní úpravu obětí trestných činů jako subjektů zvláštní péče státu, novelizoval dalších deset zákonů, zejména trestní řád, občanský soudní řád a zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů.¹¹³

Právní úprava postavení obětí trestných činů je výrazně ovlivněna mezinárodním a evropským právem. Česká republika implementuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodních a evropských dokumentů stanovující minimální standardy pro podporu a ochranu obětí trestných činů. (Deklarace OSN, Dokumenty Rady Evropy, Dokumenty Evropské unie)

¹¹³ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 11.

„Celosvětový trend posilování práv obětí je logickým důsledkem selhání státu v oblasti ochrany fyzických osob před pachateli trestných činů.“

29. listopadu 1985 byla přijata Valným shromážděním OSN Deklarace základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci 40/34, která je považována za Magnu chartu obětí trestných činů i přes svou nezávaznost, zakotvuje minimální standard jejich práv.¹¹⁴

V roce 1999 byla vytvořena Mezinárodní příručka pomoci obětem o využití a aplikaci Deklarace OSN, která „se stala průvodcem při vytváření a realizaci programů poskytujících sociální, psychologickou, emocionální a finanční podporu a pomoc obětem a další účinnou pomoc obětem v rámci trestního řízení.“¹¹⁵

ZOTČ byl přijat směrnicí Evropské unie, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.¹¹⁶

V ustanoveních § 4 až § 37 ZOTČ je vymezen široký okruh práv obětí, konkrétně zde nalezneme v dílu 1 až 6 právo oběti na odbornou pomoc, na informace, na ochranu před hrozícím nebezpečím, na ochranu soukromí, na ochranu před druhotnou ujmu a právo oběti na peněžitou pomoc.

Smyslem právní úpravy na ochranu oběti je co nejlépe se vypořádat s ujmu a zabránění vzniku sekundární viktimizaci zejména ze strany orgánů veřejné moci. //komentář ZOTČ // , sjednocení této problematiky do jednoho právního předpisu, posílení ochrany oběti, zakotvení nových procesních i mimoprocesních práv obětí, pro která tu do té doby nebyl zákonný podklad.¹¹⁷

Obětí obecně rozumíme osobu, které v bezprostřední souvislosti s trestným činem vznikla nějaká újma.¹¹⁸ Obětí může být pouze fyzická osoba, neboť u osoby právnické nemůže dojít k sekundární viktimizaci a chybí u ní schopnost vnímat svými city útrapy způsobené trestným činem. Za oběť se považují i některé osoby po oběti pozůstalé. a také pro účely ZOTČ z je

¹¹⁴ SLÁMOVA, M. Vývoj a současná ochrana obětí v mezinárodní perspektivě Forenzní vědy, právo, kriminalistika, 1/2022, ročník 7

¹¹⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: C. H. Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7179-559-9, s.29

¹¹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí, trestného činu, a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí rady 2001/220/SVV

¹¹⁷ <http://www.bulletinadvokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni#ftn3>

¹¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1. s. 15.

vymezená zvláště zranitelná oběť v § 2 odst. 4 ZOTČ. Oběti trestných činů tímto zákonem získaly mnohá práva.

Práva oběti trestných činů

Právo na poskytnutí odborné pomoci

Odbornou pomoc poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, které vede Ministerstvo spravedlnosti zaměřené na psychologické poradenství s cílem poskytnout psychosociální pomoc, zorientovat se v problému a navést na vhodnou cestu. Základní i odborné sociální poradenství, které spočívá v poskytování všech sociálních služeb, ale také i v specializovaných poradnách např. pro oběti domácího násilí. Poskytování právních informací o právní úpravě a právní pomoc, která zahrnuje i zastupování oběti před soudem. Restorativní (obnovující programy), představují jeden z prvků tzv. restorativní justice, začlenění pachatele do společnosti.¹¹⁹

Právo na informace

*„Právo na přístup k informacím je jedním z nejdůležitějších práv oběti trestného činu, neboť podmiňuje uplatnění jejích dalších práv. Pokud je porušeno právo na informace, hrozí úplné znemožnění realizace všech ostatních práv oběti. Důležitým aspektem práva na informace je také podrobnost poskytovaných informací.“*¹²⁰ Tomuto právu odpovídá povinnost příslušných orgánů toto právo poskytnout.

Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Zakotvuje jednotlivá dílčí práva na ochranu před hrozícím nebezpečím, které jsou upraveny v jiných právních předpisech a představuje tak základní katalog práv s ohledem na oběti, které jsou vyjmenované subjekty povinny učinit.¹²¹

Toto právo bylo do ZOTČ vloženo z důvodu komplexnosti a systematiky právní úpravy, je však upraveno především v množství jiných právních předpisů. Úprava jednotlivých dílčích práv na

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 46-50.

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s.54

¹²¹ GRIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/documentview.seam?documentId=nnptembsgbpwk232ge4tstlmtmjptembrgnptink7obtdcna>

ochranu oběti je tak v ZOTČ podle mého názoru vyřešena poměrně elegantně, kdy ZOTČ představuje základní katalog těchto práv a k tomu vždy následně odkazuje na příslušný právní předpis, kde je konkrétní ochrana upravena podrobněji.¹²¹

Čírtková na základě svých zkušeností z praxe poukazuje na nedostatky. Pomoc obětem není uspokojivě rychlá, dostává se jim opožděně, někdy až v průběhu trestního řízení, oběť nedostává informace, nastává sekundární viktimizace, tedy druhotné zraňování oběti v důsledku necitlivého přístupu veřejné moci.

8 Domácí násilí v čase koronaviru

Násilí na ženách a dívkách zůstává nejrozšířenějším porušováním lidských práv na světě. Jeho výskyt posílila v minulých dvou letech pandemie COVID-19 a nyní ho dál umocňují vzájemně se prolínající krize, jako je změna klimatu, globální konflikty nebo ekonomická nestabilita.

*Jen za rok 2019 bylo na světě hlášeno 243 milionů případů násilných útoků ze strany partnera. Pouze necelých 40 % žen ale případy násilí nahlásí nebo vyhledají pomoc.*¹²²

Vládní opatření zavedená v čase COVID-19 vedla k výraznému nárustu domácího násilí ve společné domácnosti. „V některých státech se počet žen hledajících pomoc a útěchu na linkách důvěry zvýšil i pětinasobně. Naopak v jiných státech došlo k dočasnému snížení, protože pro ženy a dívky, které kvůli opatřením nemohly vycházet z domu, se ztížila možnost problémy s násilím doma nahlásit, nebo vyhledat psychologickou pomoc odborníků nebo přátel.“¹²³

¹²² <https://osn.cz/kazda-treti-zena-nebo-divka-na-svete-zazije-nasili-oranzova-kampan-osn-chce-tuto-pandemii-zastavit/>

¹²³ <https://osn.cz/kazda-treti-zena-nebo-divka-na-svete-zazije-nasili-oranzova-kampan-osn-chce-tuto-pandemii-zastavit/>

9 Prevence

Primárním cílem prevence není stíhat a trestat pachatele. Problém domácího násilí ani nelze pouze těmito kroky vyřešit. Oběť vstupuje do partnerského vztahu s cílem žít spokojený a šťastný život po boku svého partnera, založit rodinu, a proto když poprvé dojde k násilí, většina žen nepomýšlí na odchod ze vztahu.

Efektivní prevence by měla být zaměřena na ochranu oběti prostřednictvím strategie vměšování, kde pasivita okolí nemá místo. Další důležitou strategií je konfrontace pachatele s tím, že jeho násilí není tolerováno, je nežádoucí a společnost ho odsuzuje. Je důležité, aby si uvědomoval svoji zodpovědnost, kterou musí nést za své chování a zamezil opakovanému násilí. Ke splnění těchto cílů slouží léčebné programy. Ze zkušeností zahraničí důvody k léčebnému programu mohou být různé. Násilník se sám přihlásí, hned po prvním násilném jednání, kdy si uvědomuje vážnost svého činu, litují svých činů a nechce přijít o partnerku, jiní absolvují tento program z důvodu nařízení soudem.

Primárním zdrojem prevence je informovanost a osvěta veřejnosti, ta se výrazně za poslední roky změnila. Viditelným podporovatelem jsou celorepublikové kampaně, sociální sítě, korporátní společnosti, jako např. IKEA, která šíří nejen osvětu, ale poskytuje benefity svým zaměstnancům v případech, že se jich domácí násilí přímo dotýká, důležité šíření osvěty se děje na školách. Dítě mnohokrát neumí rozpoznat domácí násilí, jelikož jiné vzorce chování nezná a považuje je za „normální“.

Preventivní charakter právních norem se projevuje v institutu policejního vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, který je jeden z pilířů účinné ochrany, další pilíř tvoří řada institucí, které poskytují pomoc obětem domácího násilí.

Úmlouvou, která se vztahuje na veškeré formy násilí vůči ženám, včetně domácího násilí je Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, která dosud nebyla v České republice ratifikována.

Závěr

Problematika domácího násilí se před veřejností postupně otevírá až příchodem nového tisíciletí, i když je tady tento závažný celospolečenský problém od nepaměti, a může se dotýkat kohokoliv bez rozdílu pohlaví, věku, barvy pleti, vzdělání, vyznání nebo společenského postavení.

Míří na základní hodnoty demokratického státu, život, zdraví, lidskou důstojnost, které je stát povinen chránit, a proto představuje legitimní důvod pro jeho vstup do soukromé sféry jednotlivce. Marginální je také osvěta společnosti, aby věděla, jak správně postupovat a před tímto patologickým jevem neodvracela zrak. Jsou to nejčastěji sousedé, lidé z okolí, kteří mohou pomoci, ale často tápají, kde je hranice mezi domácím násilím a hádkami, kdy se vměšovat do konfliktů a jak vhodně pomoci.

Život s násilníkem zásadním způsobem ovlivňuje kvalitu života celé rodiny, stává se nezdravým místem pro rozvoj osobnosti a naplňování potřeb, dětské oběti nezískávají zdravý vzor do života a negativní následky, zdravotní a psychosomatické těžkosti, které si sebou nesou, jsou dlouhodobé až trvalé, nebo končí dokonce smrtí.

Vnímatelné, co je v každém vztahu akceptovatelné a co už nikoliv, má nastavené každý jinak, zvláště na počátku vztahu můžeme považovat žárlivost součástí láskyplného vztahu, právo zjišťovat o druhém kde se nachází, co právě dělá, za normální.

Někdy může být problémem reflexe vlastního vztahu, kdy subjektivní vnímání může způsobit, že samotné oběti si neuvědomují vyhrocování konfliktů, žárlivecké epizody, postupnou změnu komunikace. Jeden z důvodů, proč si oběť na začátku neuvědomuje své ohrožení, je právě dynamika vztahu, kterou mnozí odborníci přirovnávají k postupně se vařící žábě.

Cílem práce je analyzovat a přiblížit problematiku násilí, pochopit, že domácí násilí je natolik specifický jev, že se může dotknout kohokoliv, dále popsat jednotlivé druhy, formy,

přiblížit typologii pachatelů, následky, které si oběť může nést zbytek života, právní prostředky, které oběti poskytuje stát a kde jsou jeho slabá místa.

Seznam použitých zkratek

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
LZPS	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení LZPS jako součásti ústavního pořádku ČR TZ Zákon č. 40/2009 Sb.,
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZŘS	Zákon č. č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestních řízeních soudních
ZOTČ	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
ZPČR	Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Seznam použitých zdrojů

BURIÁNEK, Jiří a kol.; Domáci násilí - násilí na mužích a seniorech

BURIÁNEK, Jiří, Simona PIKÁLKOVÁ a Zuzana PODANÁ. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2.

CONWAY, H. L.; Domáci násilí

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domáci násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domáci násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-341-9.

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7.

JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0.

JEŽKOVÁ, Veronika.; Právnem proti násilí na ženách: bílá místa české legislativy

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3.

LOVAŠ, Ladislav. *Agresia a násilie*, ISBN 978-80-551-1752-2

MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M.; Partnerské násilí

PIKÁLKOVÁ, Simona. *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva*

SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-606-7

SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-563-3.

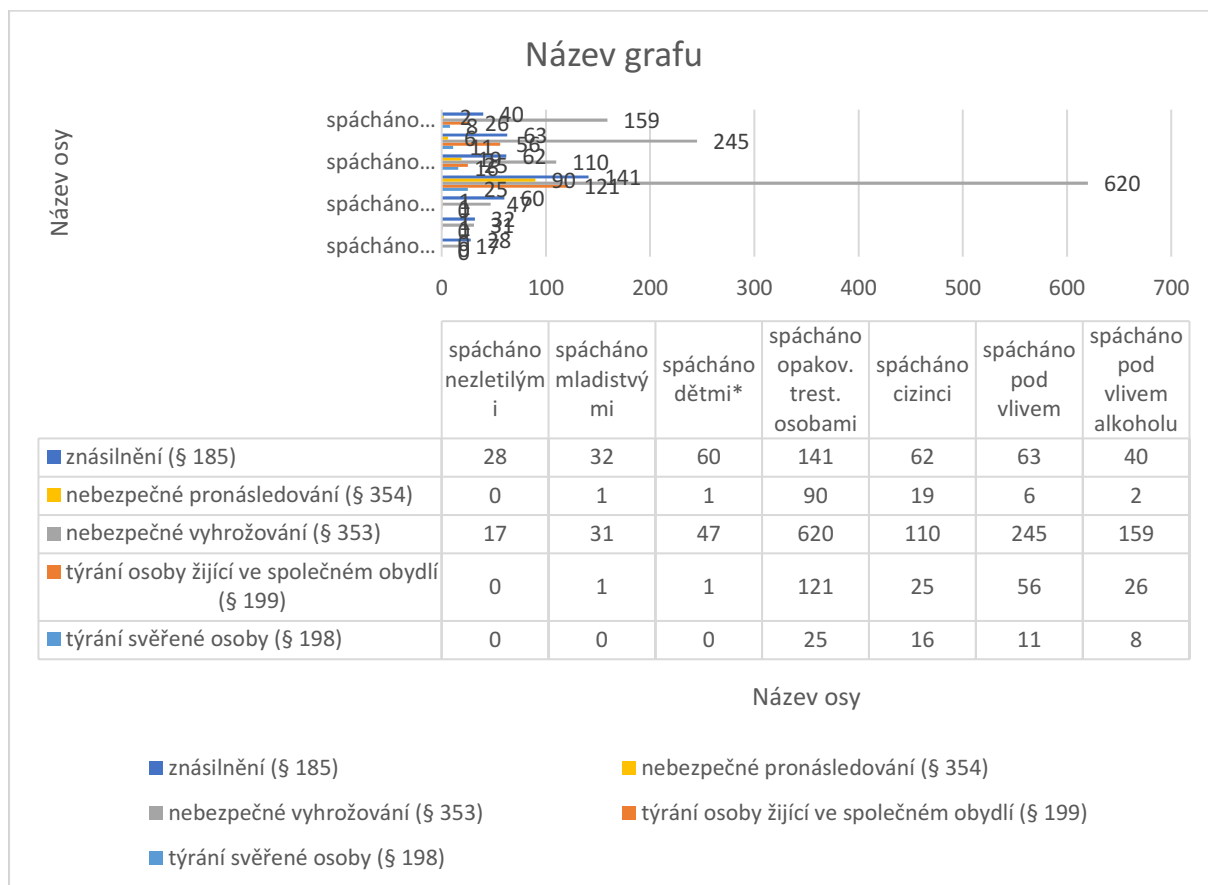
ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

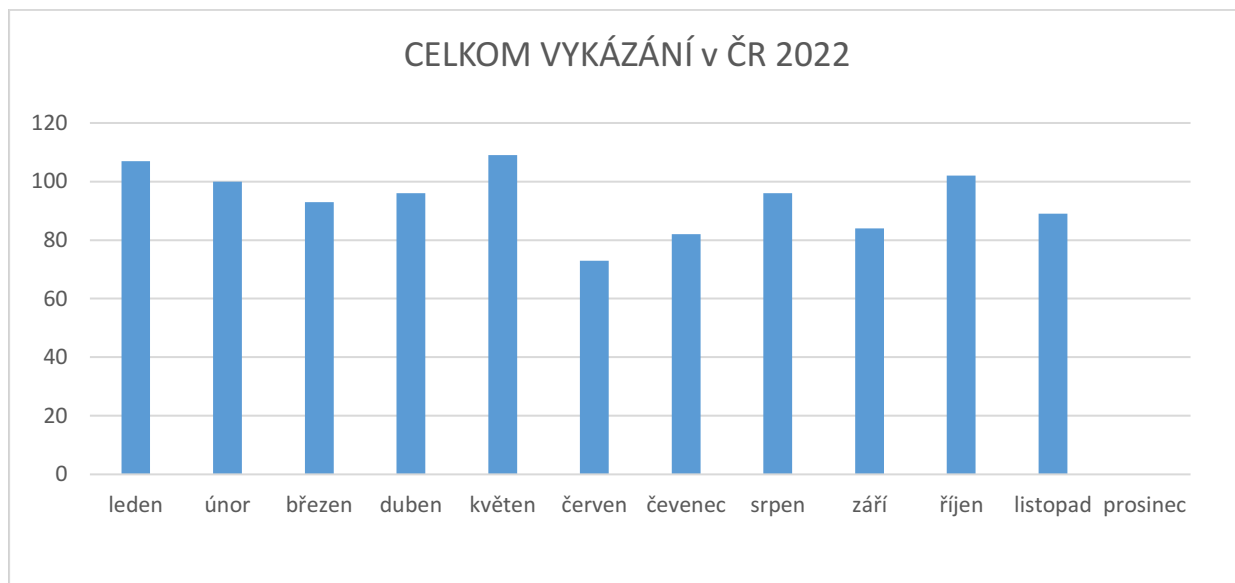
VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2., přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.

Seznam příloh

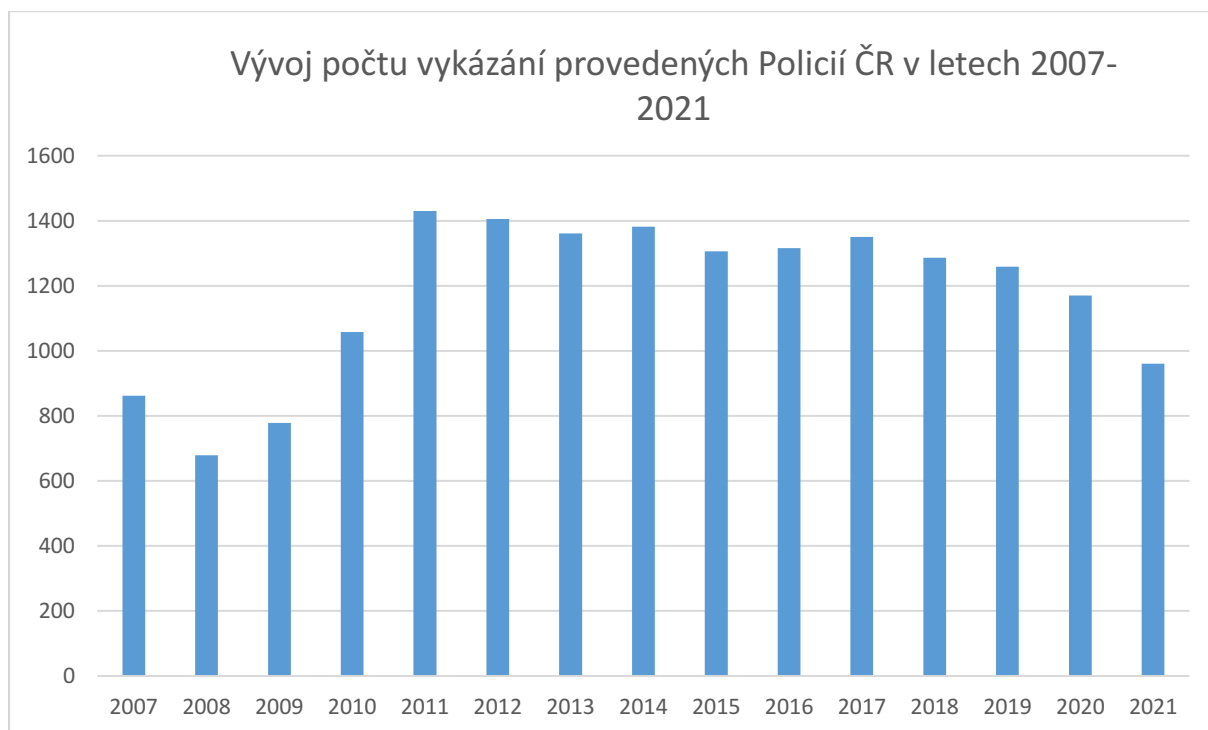
Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

ODDÍL 1

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE

- 1) **Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) **Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) **Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůzek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůzek nebo úmyslů
- 4) **Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) **Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

ODDÍL 2

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

- 1) **Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) **Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakovaně opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) **Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) **Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech
- 5) **Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ODDÍL 3

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

- 1) **Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) **Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobrané chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) **Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí?**
– riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) **Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností
- 5) **Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek

Abstrakt

Ve své diplomové práci se věnuji témě domácího násilí a jeho prevenci, který je celospolečenským problémem napříč všema kulturami. Je specifické tím, že k tomuto negativnímu jevu dochází v soukromí, v místě, které by mělo být místem bezpečí a lásky, mezi lidmi, kteří jsou na sebe citově navázání.

Cílem předkládané práce, systematicky uspořádané do 8 kapitol, je poskytnout čtenáři ucelený soubor informací o problematice domácího násilí a přiblížit mu způsoby ochrany poskytované českým právním řádem.

Úvodní kapitola je věnována všeobecnému historickému vývoji domácího násilí, teoretickému vymezení pojmu domácího násilí, které zatím není legislativně vymezeno, dále představuje definiční znaky, které vymezují domácí násilí, jeho formy, shrnuje jednotlivé mýty a předsudky společnosti.

Ve druhé kapitole je práce zaměřená na jednotlivé subjekty, tedy osobu pachatele a oběti.

Následně je nastíněn stručný vývoj právní úpravy v oblasti ochrany před domácím násilím.

Pátá, šestá a sedmá kapitola je věnována právní ochraně na vnitrostátní úrovni, a to občanskoprávní, správněprávní a trestněprávní.

V šesté kapitole jsou vyjmenována práva na pomoc obětem trestných činů.

V sedmé a osmé je nastíněna situace v šase koronaviru a prevence.

Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce

domácí násilí, prevence, oběť domácího násilí

Summary

In my diploma thesis, I deal with the topic of domestic violence and its prevention, which is a societal problem across all cultures. It is specific in that this negative phenomenon occurs in private, in a place that should be a place of safety and love, among people who are emotionally attached to each other.

The aim of the presented work, systematically organized into 8 chapters, is to provide the reader with a complete set of information on the issue of domestic violence and to introduce him to the methods of protection provided by the Czech legal system.

The introductory chapter is devoted to the general historical development of domestic violence, the theoretical definition of the concept of domestic violence, which has not yet been legally defined, it also presents the defining features that define domestic violence, its forms, summarizes the individual myths and prejudices of society.

In the second chapter, the work is focused on individual subjects, i.e. the person of the perpetrator and the victim.

Subsequently, a brief development of legislation in the field of protection against domestic violence is outlined.

The fifth, sixth and seventh chapters are devoted to legal protection at the national level, namely civil law, civil law and criminal law.

The sixth chapter enumerates the rights to help victims of crimes.

In the seventh and eighth, the situation in the case of the coronavirus and prevention is outlined.

Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce

domestic violence, prevention, victim of domestic violence